

A

30

10

P

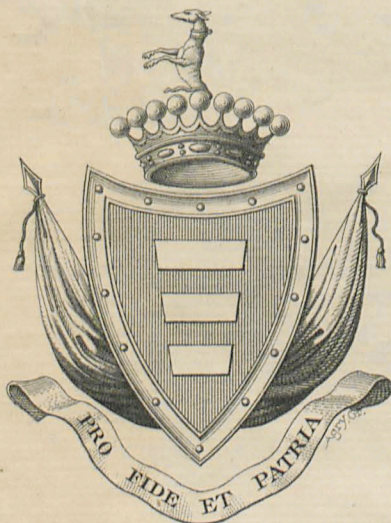
S=5614.

~~H=9.~~

H-c-34

1316

*Ex Libris Com. Branicki
Sucha*

Bibliothek
des
Zentral-Instituts
für
Oberschlesische Landesforschung

Zentral-Institut
für
Oberschlesische Landesforschung

Büchervz. 3438
Buchzeichen Nr. A/Polon. Zsft.
Standplatz Nr. II/128

Bibliothek
Landesbibliothek
Göteborg
Göteborgs Universitet

Landesbibliothek
Göteborg
Göteborgs Universitet
Landesbibliothek
Göteborg
Göteborgs Universitet

P O L O N I A

D E F E N S A

C O N T R A

I O A N. B A R C L A I V M,

Vbi, occasione ista, de Regno Genteque
Polona multa narrantur, haecenus
litteris non tradita.

Lukasz Opalinski (Est. 23, s. 364)

D A N T I S C I;

Sumptibus GEORGII FÖRSTERI, S. R. M. Bibliopolæ.

ANNO M D C XLVIII.

Cum Privilegio S. R. M. Poloniæ & Sueciæ.

Bibliothek

des
Zentral-Instituts

der
Oberschlesischen Landesforschung

F O L I O N I A

D R E I S S A

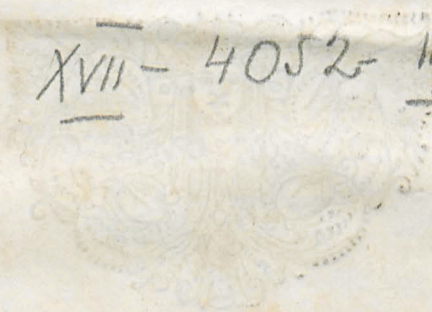
C O N T R A

I O A N N E S B A R C L A I V M

Vbi, occasione ista, de Regno Gentioque
Polonia multa narravit, haecenus
historis non tradita.

Handwritten signature or name, possibly "Johannes Barclay"

XVII - 4052 - III

D A N T I S C I A

Sammlung Georgii Försteri, S.R.M. Bibliotheca

ANNO MDCXVIII

Georgii Försteri S.R.M. Polens & Sarmatiae

Bibliotheca

Central-Institut

Österreichische Landesbibliothek

P R Æ F A T I O.

Indignanti mihi sæpius, tam contumeliose descriptam, aut traductam potius gentem nostram à Ioanne Barclaiio, in libro, cui nomen **I**CON ANIMORVM; Deinde vero accusanti incuriam non vindicantium hucusque patriam calumnia tanta atque impostura: Reposuerunt quidam, ut præstarem ipse, quæ ab aliis requirerem, subiremque eum laborem, quem honori & gloriæ gentis

nostræ tam necessario putarem
impendendum. Detrectavi ali-
quoties operam, eo quod se-
rum nimis videretur, pridem
scripta nunc demum refellere;
sed contra institere: librum
quemcunque novum semper
esse primum legentibus: ne-
que negligentiam imitandam
eorum, qui non responderunt
recens evulgato: Nec differri
debere amplius responsum:
cum & silentium non rejectæ
hucusque calumniæ potius in
argumentum agnitionis, quam
spretæ malignitatis trahatur;
Et auctor, nobis tam iniquus,
alli-

alliciat ad lectionem multos ,
lenocinio styli, non eruditi cer-
te aut virilis , fed tamen vana
specie atque copia , iudicio
quorundam amœni, aut potius
luxuriantis. Nempe, postquam
à verbis & imitatione antiquo-
rum penitus abstinendum sibi
esse duxit, adeo à veteri, id est,
vera & propria locutione ab-
iit, ut pigmentis omnibus con-
sumptis , fucum tantum obje-
cerit imperitis, & ignaris veræ
eloquentiæ cenforibus. Subeo
igitur his de causis , non illam
hæresi infamem , fed innoxiam
hanc alteram *εικονομαχίαν* , osten-
dam-

damque facile, quæ de nobis
dixit, falsa & commentitia ut
plurimum esse, & aut imperite
ac temere, aut maligne ac con-
temptim scripta. Verba autem
ejus uno conspectu præmit-
tam, mox partitim omnia ex-
pendenda.

IOANNES BARCLAIVS

I N

ICONE ANIMORVM

Capite Octavo.

Hungariæ à septentrione Polonia est, inde ad Oceanum procedens Russiæque contermina. Tot spatiis diffusa regio pæne nullibi in montes assurgit : & à planitie factum nomen , quam Scythico verbo Pole appellant. Campi in immensum patent, quos nix altissima hyeme obruit : hac discussa segetes crescunt, non in indigenarum tantum usus, sed & mari delatæ, per multa Baltici littoris spacia, sterilibus fundis annisve opem ferunt.

runt. sævæ hyemes terram flumina-
que advinciunt, quia violentia Aequi-
lonis, nullis montibus repercussa, li-
berum ut in pelago cælum rapit: ac-
cedit septentrionis vicinia, & ibi
emoriens solis vis, præsertim cum re-
cessit ad brumam. Natura subsidium
admovit profundissimas sylvas, quæ
& in ignem datæ frigus expellant, &
in suis præterea umbris animalia
alant, quorum pelles fulciendis vesti-
bus preciosissimæ habentur. Hac du-
plici ope utuntur in hyemem. Alio
quoque commodo suis sylvis obno-
xii. Quippe alicubi immensa exami-
na apum fervent. Agrestia illa sunt,
nec cujusquam cura aut pastum aut
tectâ accipiunt. Vacuis quercuum
ramis aut truncis inhærent; ibi ce-
reas

reas domos extruunt, & optimo melle implent. Hinc ingens facilisque in regionem proventus. Ceram Mercatores devehunt; ipsi melle faciunt potum, quem in deliciis habent. Flumina paludesque, plus justo quasdam provincias obruunt, adeo ut æstate vix possint adiri. concretis per hyemem undis curricula habent, quæ lubrica glacies facile evolvit: ita per regionem feruntur: & hoc est commercii tempus quo externi ad eos commeant; ceramque & pelles mercantur, ac si quid præterea sub tam rigido cœlo in precium nascitur. Plerumque lapides extruendis domibus desunt. Lignis ad parietes utuntur, stramentoque operiunt, præterquam in celebribus oppidis arcibusq; Optimum,

matum, quantum illa regio ferre potest excultis. Polonis ut plurimum dura vita, cœlo aspero, nec populi moribus factis ad nostri seculi venustatem, & hinc aliquando sæviora ingenia. Diversoria peregrinos excipiunt, longe à nostrarum terrarum ratione. Deducuntur in sedem quæ inanis, & plerumque perfoffis ad accipiendum lumen parietibus, ventis quoque & hyemi patet, nulli quibus decumbant lecti, non erecta ad epulas mensa, longo ac multiplici clavo paries fixus est. illic hospites sarcinas quas habent in ordinem appendunt, multo deinde stramento sternitur solum; & hoc in illis diversoriis pro toro est. Itaque per illam regionem processuri ad iter ita se comparant, quasi

quasi domum circumducant. Cibos & cætera in alimentum ferunt, lectulos in rhedis collocant, ut nudis illis tectis excepti, sua supellectile, & famem & frigora arceant. Gens est ad ferociam, & licentiam nata, quam vocant libertatem, adeo ut infandæ barbariei legem multis seculis ibi solemnem, vix nunc demum omiserint; Ea scilicet caverant; ut qui hominem peremisset, solveretur metu judiciorum, si in jacentis cadaver projecisset pauculos nummos, quorum numerus eadem lege destinabatur. Nec tam vile fecissent humanæ vitæ precium, nisi sui genii impetu pro levi facinore haberent, humanum cruorem prodigere. Ipsum nomen non tantum servitutis, sed & justici ac le-

gitimi regni oderunt. Rex ad patrias leges vi & armis adigitur. Nobilitas tristibus prærogativis se ipsa donavit, quibus possit sibi invicem & impune nocere, quippe Principi non satis juris est, ut, quod peccaverint, ipse vindicet. Maxime sibi credunt; nec major libido est libertatis in moribus, vitaque incivili, quam in religionum & cælestium rerum sensu; de quibus, ut placet, sine metu, & sentire volunt, & loqui: scilicet immani fiducia sui, quibus sapere alieno ductu pudet. Hinc in diversa hodie scissæ mentes, errorumque omnium lues, quicunque antiqua secula polluerunt. Quisque in suæ familiæ laudem intentus est; præsertim si in externos incidit, & expertes suarum fortunarum.

rum. Sævire quam decipere promptiores, & ipsi magis fraudibus quam vi patent.

Hæc de nobis Barclaius. Et pauca quidem ad iconem animorum, multa vero nimis ad calumniam & opprobrium gentis nostræ. Singula ut pensitemus, ait in primis:

Hungariæ à septentrione Polonia est, inde ad Oceanum procedens Russiæque contermina.

Iejuna profecto est nimis atque imperita hæc descriptio Poloniæ, quo ad situm, amplitudinem, limitesque ejus. Quam tamen leviter notasse sufficiat. Ne enim rigidus exactor videar, veniam dandam arbitror auctori, cum toto hoc scripto Geographicam diligentiam non curasse videatur, animos potius populorum quam regionum situm describens. At sciat hoc tamen lector, quicquid à Baltico littore, &

B 3

Germa-

Germaniæ limitibus, tum Carpato monte, ac Tyra fluvio, inde vero campis Ponto Euxino adfitis, ac demum ultra Boristhenem amnem Moscoviæ termino, ingenti prorsus terræ marisque ambitu includitur, id inquam, totum Regni Poloniæ nomine censeretur. Neque recensere singillatim provincias quæ & quando in hoc corpus communis jam populi coaluere, separatim voluminem requirit hic labor, præstandus aliquando Patriæ, quando hætenus pauca de nobis, eaque multis erroribus referta Geographi prodidere.

Tot spatiis diffusa regio pæne nullibi in montes affurgit.

Non est montosa Polonia nisi qua Hungariæ aut Volochiæ adjacet, & paucis præterea locis. Tatri autem Carpatei Biesciadique montes longo certe tractu protendantur, altitudine Alpibus, aut Pyrenæis non impares.

Et

Et à planitie factum nomen , quod
Scythico verbo Pole appellant.

Derivatio & originatio hæc nominis
nostri , quanquam multorum consensu re-
cepta , merito tamen suspecta est. Quis
enim dixerit populum ex tam levi causa
nomen sumpsisse , sibi que ultro indidisse ?
Nam non ab externis impositum hoc ipso
fatentur , dum illud à vernaculo nobis ver-
bo deducunt. Vnde probabilior illa mihi
videtur , quam Cromerus à Lecho derivat,
& Polakos ait dici , quasi posteros Lechi.
Cum omnibus fere nationibus commune
sit , ab insigni aliquo & celebri duce no-
men ducere : Aut quam opinio quorun-
dam assignat, dum à Latinæ Ecclesiæ com-
munionem nos Lachos vocari à Russis , qui
Græcæ adhæserunt, etiamnum constet, un-
de po Lacku significat , secundum latinum
ritum. Et hinc appareret novitium hoc
nomen genti , & una cum Christiana reli-
gione cæptum , cuius certe antiquiores
scriptores nusquam meminere. Sed cur
Scythi-

*Plantus
pseud.*

*Lib. 3.
Cap. 43.
Germania
antiqua.*

Scythico verbo Pole nos vocari dicat Barclaius, cur non potius Slavonico? & unde didicerit, Scythicum istud esse verbum? Ego certe nescio. Profecto ariolatur, & *jam inde à principio probus*, innuit, nos Scytharum gentem esse. Atqui ut hunc primum errorem ejus ostendam, non pigebit pauca adferre de gentis nostræ origine. Bastranas, Peucinos, Venedos eas terras incoluisse, ubi nunc Polonia utraque & Russiæ nigra pars est, ex Strabone, Plinio, Tacito discimus. Et Philippus Cluverius, exactus sane Geographus, apertis argumentis deducit Bastranorum, Peucinorumque terminos fuisse istos, *Vistulam, Aprum amnem, Vulgo Wieprz, à fonte ejus linea ducta ad Tyraram (seu Dniestr) tum Pontum Euxinum. Istrum (id est Danubium) ad Hierassi (id est Druthi) confluentem, & hinc Hierassum, tum Carpathum ad fontem Vistulae, usque ad Oppidum Osvozecim.* Hæc Cluverius. Venedi porro fuerunt, ubi nunc major Polonia & Prussia est, ad Ostium Vistulae & mare protensi, unde Venedicus finus. Satagit quidem idem

idem Cluverius ostendere, Bastranas Germanos fuisse, sed frustra. Firmiter enim assero, quidquid à mari Adriatico, Græciæ Veteris, id est, Macedoniæ terminis, tum Ægei maris littore, Propontide, ponto Euxino, Caucaſo monte, Caspio mari, inde ad Obium amnem linea ducta; Tum vero mari & Albi fluvio, qui veteris Germaniæ terminus fuit, ac denique Danubii parte, gentium nationumque includitur, unius olim fuisse originis. Causas assertionis meæ habeo istas. Primo Livius Bastranas à Philippo Macedonum Rege accitos ad Italiam populandam dicit, facilemque illis ad mare Adriaticum accessum per Scordiscos, eam ob causam ponit, *quia nec aut lingua aut moribus abhorrent*. Porro Scordiscorum situs est, inter Danubium & Savum versus Illyricum protensus. Deinde eosdem Bastranas Thracibus permistos dicit Strabo libro septimo, & Pomponius Mela ab Illyrico cæptam Oram ad Istrum Pontumque *ab una gente, dicit, habitari, sed aliis aliisque prædicta & nominibus & moribus*. Et Sextus Rufus,

C qui

*In Breviario
Rerum
Rom.*

qui vixit tempore Valentiniani, totum fere istum tractum adscribit Illyrico, cujus septemdecem provincias ponit. Et denique omnes istos populos Græciæ finibus & tum Istro ac Ponto adritos, nempe Dacos, Mæsos, Thracas, Pannonas, Getas, tum vero Sarmatas velut unius nationis historici omnes & Geographi veteres recensent, & Scythici generis esse, falso quidem dicunt, ut infra patebit, sed tamen hoc ipso testantur gentis ejusdem fuisse. Tertio urbium nomina quæ à veteribus illo in tractu ponuntur idem ostendunt. In itinerario Antonini Augusti invenio Thraciæ urbem Orudyfza, qua terminatione, puto non posse inveniri nomen, in alia lingua, præterquam Slavonica. Et S. cum Z. conjunctim efferre, aliis populis infuetum, frequentissimum Slavis, & præsertim Polonis. Iam apud Ptolomeum in Mæsia urbs Daufdava, in Dacia Zirdava, quali terminatione ab eodem prope Tyram ponuntur Carfidava & Petridava. Et ad Hierassum fluvium (id est Pruthum) Zargidava Tamfidava.

dava. Et in tabula Peutingeriana ad Montes Bastranicos, id est Carpatum, Zagadava & Calidava. Cujus desinentiæ & nunc in Poloniæ provinciis multa oppida inveniuntur. In Dalmatia etiam ejusdem Peutingerianæ tabulæ lego oppidum Bierzumno & aliud Pardua, quæ Slavonica esse apertum. Alia porro vocabula non mirum est Latina aut Græca videri, etenim pronuntiatione primum ab illis vitiata, postmodum scripto in terminationes Latinas vel Græcas traducta: Aut novis etiam oppidis nova imposita, quæ per colonias à Romanis deductas, plurima fuisse condita certum est. Possem & quartum argumentum à moribus petere, illosque gentibus istis communes referre, ut equorum & arcus peculiarem & proprium illis usum. Sed immorari diutius tædet. & fatis me puto firmis argumentis omnium istorum populorum originem communem aut cognationem ostendisse. Id est, Illyriorum, Tracum, Bastranarum, Getarum, Sarmatarumque. De reliquis vero septentrionem versus gentibus,

bus, id est Russis, aut Rifacibus, nullum est dubium. Nunc vero ut eosdem populos à Scythis diversos ostendam, sufficere puto unicum, sed validissimum certe, & quod totam hanc causam continet atque conficit, idiomatis ac sermonis argumentum. Nulla enim re melius gentes aut ejusdem esse originis aut diversæ agnoscuntur, quam lingua, quæ vere vinculum est nationum, & certissima generis ejusdem nota ac tessera: præsertim si antiqua sit, & nulla mixtione migrantium populorum corrupta. Talis autem est, quam nunc primigeniam maxima parte retinent gentes, eo quem posui ambitu contentæ. Præcipue autem Russia & Moscovia. Nam & nulli Historici eo novos populos narrant demigrasse. Et non est probabile, tam incultas, tamque desertas regiones ab adventitia aliqua gente, pulsis veteribus & primis colonis, occupatas. Quis enim credat aut putet loca vix quindecim gradibus à polo arctico distita, nuper vero detecta navigationibus Hollandicis (quarum Diarium nauti-

nauticum Amstelrodami Anno M D XCVIII editum , vidi ipse & legi) à longinqua & peregrina aliqua natione petita fuisse ? Certe nihil eam potuit allicere , & scimus semper cultas ac uberes provincias ab incursionibus egentium & inopum populorum, impetitas, non vero è contra. Vnde certum est , gentes quæ ibi sunt , aborigines , ut ita dicam, esse , & à prima terræ illius occupatione , continua successione propagatas ; Porro , illæ lingua Slavonica utuntur, quæ, antiquissima & congenita illis, cum nihil habeat cum Scythis aut Tartaris, quanquam sibi conterminis, nec cum Turcis , Persis , Arabibus commune (qui omnes nunc sunt veri Scythæ, ejusdem fere sermonis commercio conjuncti) nullaque prorsus vestigia verborum ejusdem notionis ; Profecto sat aperte ostendit, diversæ nos omnino gentis ab illis esse , cum plane diversilingues simus ; Neque movere quenquam debet veterum auctoritas , qui Sarmatiam cum Scythis confundunt , & passim omnes septentrionis populos Scythas

thas nominant. Notum est enim quanta imperitia Geographiæ antiquis harum præfertim regionum fuerit, scimus quam falsa quam diversa tradant, misceantque. Porro quemadmodum nuperis navigationibus occidentem versus detectæ terræ in universum Indiæ nomine vocantur, partitim vero quædam, ad arbitrium inventorum, insignitæ sunt: Ita Græcos à conterminis Asiæ Scythis, omnes retro gentes septentrionem versus appellasse Scythas Strabo autor est lib. 1. quasdam vero non proprio ipsis & peculiari nomine, sed prout libuit, aut ab aliqua nota indigetasse probabile est. Ita enim perpetua Geographiæ fraude fit, ut externi imponant nomina populis, neque vera aut ipsis propria, ac vernacula inquirant. A Græcis vero Romani

Tacitus. *quoquomodo tradita pro compertis habuere. Cum itaque apud veteres Geographos, nulla exacta inquisitio apparet, sed temeraria tantum & incuriosa assertio, nullis rationibus & argumentis fulta, ideo non curandum est, quid ipsi nugantur,*

Et

— *Et quidquid Gracia mendax*

Audet in Historia —

Cujusnam ergo (inquires) sumus originis ,
quæ gens , quæ natio ? Dicam quid sentio.
Omnem illum ambitum terræ quem supra
definivi , & gentes illas , quas unius linguæ
vinculo dixi contineri , universale & gene-
ricum quondam nomen habuisse puto , sed
incuria scriptorum ignotum nobis. Nam
quod Krantzius dicit, Vandalorum nomen
commune his populis fuisse , id certe mi-
nime comprobatur , neque mihi persuadet ,
& apertissimis à Cromero nostro refellitur
argumentis. Certe dum ego omnia expen-
do , video omnem istam gentem quadrifa-
riam dividendam. Nempe in Slavones, Ge-
tas, Sarmatas, ac Russos. Slavonicum no-
men illustre quamvis ac gloriosum (gloria
enim & fama nobis Slawa est) non tamen
vetustioribus scriptoribus ante cognitum ,
quam cum in Romanas provincias irru-
ptionibus cæperunt inclarescere. Certe
primi ejus meminere Justinianæ Historiæ
scriptores , Procopius nempe Cæsariensis,
&

& Iornandes Alanus. Nam constat testimonio & illorum, & Gregorii primi ad Episcopos Illyrici scribentis, Slavos quingentesimo quinquagesimo fere post Christum Anno, Illyricum, Thraciam, Mæsiam, Dalmatiamque invasisse, & ibi sedes posuisse gentis, quæ nunc Slavonica ibidem est & cognomine & sermone. Quamvis enim illorum populorum antiquitas communem esse dixi originem, tamen ita in mores linguamque Romanam, primum coloniarum deductione, postea vero communionem civitatis, transfiverant, ut vix ulla vestigia priscae gentis retinuerint. Itaque cultura & opulentia, facile invitarunt, quamvis confanguineos olim populos, ad sui vastationem & occupationem. Huic nomini præcipue accensendi sunt, præter illos qui in Romanas migrarunt provincias, a vitis sedibus manentes Poloni. Tum vero qui in Germaniam transgressi, Moravi, Bohemi, Silesii, Pomerani, quos omnes Slavones esse, multi multis argumentis jam comprobavere. Et vel antiquissima his populis

pulis cognomina testantur, Venceslai, Vladislai, Stanislai, Boleslai. Urbium quoque appellationes, ut Vratislavia, Iaroslavia, Preslavia, Braslavia, aliaque complura ejusdem terminationis oppida. Getæ sequuntur, seu Thraces, quibus vetus Pannonia, Mæsia, Dacia, & totus Illyrici tractus adscribendus.

Quaque alia gentes ubi frigore constitit Ister

Ovid. de

Ponto.

Dura meant celeri terga per amnis equo.

Lib. 1.

Eleg. 3.

Has vero ut dixi nationes multum immutavit Romana in primis dominatio, tum vero irruptio Hunnorum Scythicæ gentis, & denique Turcici imperii variæ colonix. Getarum vicina gens Tertia, Sarmatæ, quorum veri limites fuerunt isti, (quanquam hæc confundant Geographi) ab Occidente Boristhenes, nunc Dniepr. A meridie Pontus Euxinus, Caucasus mons & mare Caspium, tum vero ab ortu Rha fluvius, qui nunc Volga. Idemque ad Septentrionem deflectens fere totam Sarmatiam ambiabat, & à Russia secernebat. Quæ quarta & ultima est gentis portio. Cujus incolas

D

vete-

veteres Geographi Riphaces & Riphæos & Roxolanos vocant ; Eaque continetur alba Ruffia , & Ducis Mofcoviæ ditiones , & Septentrionales illæ ufque ad Novam Zemlam regiones. Hæc igitur gens eft quadrifariam divifa , quam fi vocaveris à principali nomine Slavonicam , non errabis. Illa autem nihil cum Scythis habet commune , quos ultra Europæ terminos , ad Afiatcos nempe populos relegamus , certis ac apertis limitibus ab illis divifi , lingua omnino diffimiles , moribus , & (quod maxime notandum) religione plane difparres & adverfi. Machometanam enim Turcæ , Tartari , Saraceni , Parthi feu Perfæ , Arabes aliique cognati fibi populi avide ac unanimiter hauserunt , Slavones vero aut Ruffi , quamvis contermini Scythiæ , detestantur : constantiffime poft abolitum paganismum Chriftianæ (quanquam non fine Schifmate) adhærentes. Ad do vero , nullam Linguam latius patere Slavonica , quod facile agnofcet , qui ab Adriatico mari ad novam Zemblam (quod nomen Slavonicum

cum plane est, & novam terram denotat) qui, inquam, tractum hunc maximum mensus fuerit. Plura nunc non addo, & hanc curam sepono, exacte magis & uberius aliquando impendendam. Subdit Barclaius.

Campi in immensum patent, quos nix altissima hyeme obruit.

Omnia hic & multo magis infra ad conciliandum vituperium aucta invenies. Altissimam nivem Moscovia habet, nos sæpe adeo illa non obruimur, ut adversus frigoris vim, tegi campos & fationes tutari exoptemus. Et profecto quoties nobis nivalis est hyems, Germania illam non minus experitur. Quinimo nihil frequentius apud Historicos veteres legas, quam nivem Gallicam, dici velut illis propriam, ita ut in proverbium venerit, & Petronius *παγεμιαχῶς* dicat *frigidior es nive Gallica*. Et Florus, *Gallos habere quiddam simile cum suis nivibus*, dicit. *quippe primos impetus eorum acres, sed qui mox, cum pugna caluere, velut nives sole liquantur.*

Lib. 11.
cap. 4.

Hac discussa segetes crescunt, non in indigenarum tantum usus, sed & mari delatæ, per multa Balthici maris spatia, sterilibus fundis annisve opem ferunt.

Decuitne vero almam & fecundam Cererem nostram, illam tot terrarum, tot populorum altricem, tam exili ac festina, immo vero, tam infida mentione præterire, & levi nimis prætervolare penna? Quam pauca hæc, quam tenuia, quæ de illa memorat? Dicit per littora tantum Balthica, idque sterilibus fundis & annis illam opitulari. Atqui culta illa tot urbibus, tot oppidis Batavia, quæ Balthico certe non alluitur mari, nostro potissimum pane victitat. Atqui velut olim Sicilia, ac postmodum Ægyptus populo Romano annonam alimentaque præbebat, ita nos horreum non Bataviæ tantum, sed multarum sumus nationum. Cum certum sit in Hispaniam quoque & Italiam deferri messes nostras,

&

& frumentatione ista magnam Europæ partem ali ac sustentari. Et ut scias, qua copia & quanta ubertate; audi quæ hac in re comperta habeo. Constat mihi, hyeme decedente, cum nempe liquatis nivibus auctus Vistula faciliorem navigationem præstat, uno appulsu quinque millia navium Dantiscum secundo flumine aliquando venisse. Et, ut fatear, raro vernum defluxum tam copiosum esse; sed cum aliquoties, prout amnis intumuit, navigatio repetatur, non quidem semper pari navium numero, sed tamen magno satis: puto me dicturum minus, quam res fit, si quatuor millia navium ponam, computando infimul rates seu trabes connexas, quibus etiam plurimum utimur. Porro navis oneraria, quales Vistula devehit, cum maxima est, capit medimnos Romanos veteres (hac enim utar mensura) bis mille ducentos, cum minima mille. Et, ut quam proxime omnes exæquemus, facile quælibet earum censerî poterit, mille quingentorum medimnorum; Quæ summa excrescit in sex

milliones medimnorum. Cum vero Medimnus fere (ut inter summum infimumque pretium ponam , & triticum cum filigine alioque grano exæquem) veneat medio nummo Imperiali , quem talerum vocamus ; Proventus anni unius, uno ex portu, erunt tres milliones talerorum. Iam vero sciendum est , Dantiscum non devehit frumenta nisi è vicinis & adfatis Vistulæ regionibus , aut ab accolis aliorum fluminum quæ eundem Vistulam intrant. Ita ut vix tertiæ partis Poloniæ fit iste proventus , cum in Silesiam quoque ac Pomeraniam conterminam, antequam utraque provincia esset bello tam exhausta ac deserta, plurimum frugum inferretur : Neque ad rationes istas , nisi exigua pars Russiæ pertinet. Quæ miræ & insuetæ omnino fertilitatis , adeoque alendis & augendis seminibus idonea , ut non modo centesimum fructum (quod de Ægypto Plinius) reddat , sed quod admirandum plane est , una satione , binam messem (ex deciduis nempe spicis alteram) quandoque adferat.

Nec

Nec cultura placet longior annua.

Horat. lib.

3. Ode 24.

Nec opus est, ut alter Poëta inquit, *Pinguifimo saturare solum*. Sed subactum utcunque arvom, injectamque sementem, præciso arboris ramo occant, & uberrimum inde referunt proventum. Cum autem tam ferax ac fecunda regio, affluentiam annonæ, nec ipsa depascere, nec alio deferre queat, fit, ut vilitas ejus plerumque sit maxima. Iam Litvania, quæ Magni Ducatus nomine audit, ferax & ipsa, frumenta partim Chronone, quem Niemen Vulgo vocant, partim Duna (qui Ptolomeo est Ruben) fluminibus devehit; idque ea copia, ut ex portu Pilaviensi, certa fide cognitum habeam, quindecim millia Lastorum, exteris negotiatoribus vendita. Last vero continet medimnos fere quinquaginta. Et ex portu Memelenfi sementis lini viginti tria millia tinarum seu doliorum (nam id genus ibi est mensuræ, continens fere medimnos duos & semissem.) Hæc ergo paucis descripta ubertas, clare satis ostendit, quantum à vero abiverit auctor, dum illam tantum

tum littori Balthico opem ferre dicit. Iam autem, quæ de hyemis atrocitate subjungit, expendamus.

Sævæ hyemes terram fluminaque advinciunt, quia violentia Aquilonis, nullis montibus repercussa, liberum ut in pelago cælum rapit: accedit septentrionis vicinia, & ibi emoriens Solis vis, præsertim cum recessit ad brumam.

Equidem clima nostrum cum Italiæ situ non compono, & hyemem non nego multo nobis acriorem esse. Sed ut apud nos fit sævitia ejus maxima, id vero nego, & Germaniæ pleræque non minorem dico, aliisque populis æque ad Septentrionem porrectis. Superat vero frigore Suecia & Mofcovia multo magis borealis. Sed verba Barclaii videamus. In primis dicit *terram fluminaque hyeme vinciri*. Quid autem istud miri aut magni est, nonne hoc plærisque Euro-

Europæ populis commune? Certe præcipuos ejus celeberrimosque amnes, Rhenum & Danubium, *per hyemem sic gelascere dicit Herodianus ex versione Angeli Politiani, ut camporum in morem perequitentur. Esse autem adeo solidam firmamque glaciem, ut non pedibus modo ungulisque hominum & equorum subsistat; sed qui hausturi aquam sunt, non tam urnas & vasa secum adferant, quam secures & dolabras, ut excisam aquam, quasi lapidem sine ullo vase asportent.* Certe Plinius Panegiristes, eundem Danubium, dicit, *ripas gelu jungere, duratumque glacie ingentia tergo bella transportare.* Sed nempe acrior apud nos duas ob causas hyems, ob septentrionis viciniam, & camporum planitiem. Ista quam imperite dicantur, non mihi, sed omnibus credi volo Geographis, quorum consensu Polonia fitus ponitur eodem cum parte Gallia, & Belgio climate; ita ut Cracovia, Metropolis nostra, vix uno gradu latitudinis Lutetiam Parisiorum superet, ab Antverpia autem superetur; & Anglia, Hollandia, multo vero magis Scotia, ac Dania, ad gelidum

E acce-

accedunt axem nivalemque Arcton. Iam
 quo ad causam alteram Physiologia item
 non omnino constat. Nam & Belgium
 sub eadem cum Polonia plaga, ac paralle-
 lo, minime item montosum, neque à Borea
 (qui profecto è vicino mari violentior esse
 deberet) ullo obstaculo defensum esse. non
 tamen adeo ingentibus frigoribus algere
 scimus; Et non per totam Poloniam ubi-
 que inveniri (ut Lucretius loquitur) *aquor
 campi plani*; ego tibi affirmo. Cum minor
 Polonia, tota fere in montes assurgat, nec
 tamen dispari sit aëris temperie. Alia igitur
 causa aliquantum intensioris (fatendum
 enim est) apud nos frigoris deberet assi-
 gnari. Ego certe, dum illa quæ de Rheno
 ac Danubio, testimonio veterum, dixi, dum
 quæ Tacitus de Germania prodidit: *Hye-
 mem nempe potissimam anni partem occupare, ter-
 ram segetes tantum ferre, fructuum vero autumnii-
 que, & bona, & nomen, ab incolis ignorari, cum
 inquam hæc vetera, ei quæ nunc est om-
 nium rerum, ac vini etiam, maximæ feraci-
 tati comparo; huc iudicio inclino, ut cultura*

tura & crebra in habitatione , non soli tantum , sed aëris etiam , putem naturam mutari. Cur enim frigidior olim , quam nunc , Germania esset ? Certe nihil adferri probabiliter potest , nisi quod antea deserta ac inculta , *nullas prorsus urbes* (ut idem Tacitus inquit) *aut vicos connexis ac coherentibus aedificiis haberet.* neque agriculturam impense curaret. Nunc autem frequentia ac populosa oppida , tum crebra aedificia , & numerosi pagi , ac denique pinguis ubique ingesto fimo gleba , omnia ista , inquam , calidius exhalant , aëremque tepefaciunt : Ita ut non ob septentrionis viciniam , Solemque , ut Barclaius inquit , emorientem , neque tam ob camporum planitiem , sed potius ob frequentiam minorem oppidorum , frigidior aura potuit antea Poloniæ imputari , quæ nunc ubique culta & habitata , multum demit antiquæ frigorum sævitiae. Ita ut ejusdem quamvis climatis regiones , ortum versus porrectas , longe aëris temperie superet : non alia sane , nisi majoris culturae causa , cum longitudo terræ ad im-

minuendam vim Solis nil possit conferre.

Natura subsidium admovit profundissimas sylvas , quæ & in ignem datæ frigus expellant , & in suis præterea umbris animalia alant , quorum pelles fulciendis vestibis preciosissimæ habentur. Hac duplici ope utuntur in hyemem.

Vt omnium rerum ad necessitatem vitæ humanæ affluentiam Polonia habet , ita & sylvarum , quantum fatis est. Adeo ut vivere possit.

Ligna super foco Large reponens.

Attamen non tam obsita est arboribus ut spelæa habeat , aut celebrem illam Herciniam sylvam , quam Cæsar novem dierum itinere latam , longam quadraginta , Mela vero etiam sexaginta dicit. Apud nos non est quid simile , nisi forte in Lithvania ad confinia Moscoviæ & extrema Russia. In Polonia vero ipsa , ubicunque ager est frumenti

menti ferax , & fationi aptus , excisæ sunt sylvæ , & quidem sæpe nimis. Ita ut egregius Poëta , & par omnino veteribus spiritu , ac erudita amænitate carminis Kochanovius , Satyrum inducat querentem , sepulsum propria sede , nimio incolarum lucri & quæstus studio , dum pars sylvarum cessit agriculturæ , pars in officinas ferrarias aut vitrarias absumpta est. Iam vero pellibus utimur , sed ab extrema Moscovia magno pretio petitis ; estque hic luxus inter maximos , qui Poloniam urgent. cum Zebellinis aut Martibus suffulta vestis , cujus inter nobiles frequentissimus usus est , constet aliquando prope duobus millibus nummum , quos vulgo taleros vocamus. Et una pellis , quæ vix sesquipedali est magnitudine , si præstans sit , plus quinquaginta taleris veneat. Sed adnoto quæ sequuntur.

Alio quoque commodo suis sylvis obnoxii. Quippe alicubi immensa apum examina fervent. Agrestia

E 3 illa

illa sunt, nec cujusquam cura aut
pastum aut tectum accipiunt. Va-
cuis quercuum ramis aut truncis
inhærent; ibi cereas domos ex-
truunt, & optimo melle implent.
Hinc ingens facilisque in regio-
nem proventus. Ceram Mercato-
res devehunt; ipsi melle conficiunt
potum, quem in deliciis habent.

Narratio ista de apibus erronea est, &
multifariam falsa. Sciendum enim duplex
genus apum in Polonia esse, sylvestre &
domesticum. Vtrumque autem (qui pri-
mus Barclaii error) non est absque dili-
genti cura. non quidem tanta, quam requi-
rit Varro, cum, *Verno tempore, inquit, & asti-
vo, fere ter in mense mellarius inspicere debet, fumi-
gans leviter eas, & à spurcitiis purgans alveum, &
vermiculos ejiciens. Præterea ut animadvertat, ne
reguli plures existant, inutiles enim sunt propter
seditiones; Multo vero minus ea, quam ni-
mis*

Lib. 3.
Cap. 16.

Lib. 9.

mis exacte præcipit Columella. Operosum hoc esset, nec fructus inde pensaret laborem, sufficit quod bina quotannis inspectione curantur, Autumno nempe, cum detrahitur illis mel, & (ut rustico verbo utar) castrantur alvearia, cum contra frigoris vim muniuntur, cum denique alveare ipsum mundum redditur. Vere autem redeunte, par cura redit, dum quomodo hyemem perpeffæ, inspicitur, dum alveare iterum mundatur, dum novis examinibus parantur sedes, excisis ex professo alveis (non, ut Barclaius inquit, fortuito vacuis quercuum ramis) nempe

Vt cum prima novi ducent examina reges

Vere suo, ludetque favis emissa juventus.

habeant quo colonias deducant novas. Iam vero domesticæ majorem curam accipiunt, præsertim in Polonia ipsa. Nam in Russia, ubi præcipue res apiaria viget, aliquantum incuriosius habentur. Sepitur nempe locus medio in campo collocandis alvearibus, multa ponuntur vacua, ut nova recipiant examina. Dum vero tempus le-

gendi

gendi mellis venerit, quidquid est in alveo excutitur, paucis propagationi ac feturæ relictis. Ingentem vero proventum hinc esse, verum est. Scio quendam amplas in Russia ditiones possidentem, à subditis decumæ annuæ accepisse mellis cados mille, cadus autem venit sæpe decem aureis nummis. Sed ridiculum est, quod dicit Barclaius, pastum illis non præberi. Homo acutus, hoc nisi addidisset, periculum erat, ne cibaria diurna dari illis putarentur. Dignus profecto ob hanc ἀπελευθερίαν, qua naturam nobilissimorum insectorum (aves vocat Varro, Aristoteles autem magis splendide πολιτικὰ ζῷα) scrutatus est, ut non cum Domitiano captaret mactaretque, sed pasceret potius muscas. Apparet certe vel hinc, quam accurate ista inquisivit. Legisset saltem, quæ post Aristotelem Plinius scripsit de celeberrimo hoc regno, an Republ. potius dicam, nescio. Cum & sine Rege esse non possint, illoque amisso, pereat ac dissolvatur civilis societas; & quod Rerum publ. præcipuum fundamentum est, æqualitatis

accura-
tam dili-
gentiam.

Civilia
animalia

Plinius
Lib. 11.

litatis sint studiosissimæ. Nam (ut Plinius inquit) *nusquam separatim vescuntur, ne inæ-* *Ibidem.*
qualitas operis & cibi fiat. Vnde puto mixtam esse formam, & laudabili prorsus temperamento, Principatum legibus devinctum, populique ac magistratum auctoritate, ne in tyrannidem abeat, libratum. Præsertim cum inermem aculeo constet supremam hanc potestatem esse; ut benevolentia, nempe, potius civium (quod Principum est) quam metu (quod Tyrannicum) fit tuta ac secura. Sed non lubet bugoniam (ut Varro loquitur) scribere, aut curam Aristomachi Solensis imitari, qui duodesexaginta annis nihil aliud dicitur egisse. Itaque remitto lectorem ad apiarios, & vel historiæ naturalis, vel rei rusticæ scriptores. De potu autem, quem hydromeli, vel aquam mulsam vocamus, hoc addo, non nobis solum, sed & Germaniæ, præsertim in Pomerania & Dania usitatum esse. imo & veteribus non ignotum: cum Plinius dicat, *aquam mulsam, longa vetustate trans-* *Lib. II.*
ire in vinum. Quod testatum facit Lithva-
 F nia

Lib. 3.
Ode 14.

nia conditam à temporibus Vitouidi Principis asservans , puto absque exacta Chronologiae ratione , liquoris vetustate annotata, exemplo veterum, & Horatii, qui *Cadum Marsi memorem duelli*, & testam Consulum nomine , sæpius insignit, uti & alter Poëta, dum inquit,

Ovidius.

————— *mibi fundat avitum*

Consulibus priscis condita testa merum.

Neque tamen potus iste in deliciis habetur, quinimo fere illo cautiores abstinent; cum suppeditet nobis vinum abunde Hungaria, quæ Poloniae cella vinaria audit.

Flumina paludesque plus justo quaedam provincias obruunt, adeo ut æstate vix possint adiri.

Topographiam totius Poloniae non ponam; longum hoc est, neque mei instituti. Tantum vere & firmiter assero, nullum locum Poloniae non pervium inveniri, ne dum provinciam, ut ille falso dicit, uti & istud.

Con-

Concretis per hyemem undis, curricula habent, quæ lubrica glacies facile evolvit, ita per regionem feruntur.

Pari omnino aut fide, aut peritia. Itane vero, non alia nobis itinerandi ratio, quam hyeme? & curriculisne tantum (puto illum trahas voluisse dicere) vehimur aut ferimur? Desunt nobis, scilicet, lecticæ cultæ omni ornatu, quæ adhiberi solet: atqui audacter dicam, non est natio, quæ tam splendide, & tanto vehatur apparatu; Plurima genera sunt curruum, forma varia, & aliis infueta regionibus, elegantia vero singularis. Quidquid præterea uspiam, in Italia, Gallia, Germania, pilentorum, lecticarum, qua ad commodum usum, qua ad splendorem ac luxum inventum est, Magnates passim ac promiscue utuntur. Sejugibus quidem concoloribus vehi adeo usitatum, immo obvium est, ut id non ponatur in aliquo lautæ elegantia censu. Et cum in exteris nationibus, vilibus plerum-

que effedis, quæ strigofi manni, præcifa aut rafa ut plurimum cauda, trahunt, patitiis etiam non indecorum fit uti, apud nos certe puderet, fortis alicujus aut fortunæ nobilem. Sed cum dixisset nos non posse itinerari, nisi hyeme (quod tam aperte falsum est, ut refutatione non indigeat) tum subjungit:

Hoc est commercii tempus, quo externi ad eos commeant.

Occluso nempe Poloniæ aditu, sublata viarum commoditate, quid mirum est commercia tolli? Hoc certe consequatur necesse est. Sed ut primum commentitium prorsus esse dixi, ita & hoc non ego, sed quicumque tantilla Europæ notitia tinctus, facile falsi condemnabit. Quis enim ignorat, Dantiscano celeberrimo emporio, tum vero Elbinga, Regiomonto, Riga, Stetino, aliisque portubus, ingenti copia omne genus mercium ad nos deferri? Certe Hollandia, mercimoniorum Europæ facile princeps,

ceps, præcipuam negotiationem apud nos exercet, dum quicquid ex India advexit, Poloniæ potissimum vendit. Certe Anglia pannificium, maxime nostri causa, curat; Certe aliæ regiones maritimæ, ita commercio nobiscum junctæ sunt, ut communicatione mutua, *quod genitum sit usquam, id apud nos natum esse videatur.* Plinius Paneg. Iam vero terra quot advehuntur merces? Italia non alibi uberius sericum vendit, cujus promiscuus & perpetuus inter nobiles usus est. Ita ut, absque nobis esset, unica ejus, aut certe præcipua, in fovendis bombycibus œconomia, & artificium conficiendæ telæ ac vestis sericæ, penitus interiret. De Germania non dicam, quæ vicina & adsita nobis, permutat continuo suas opes. Hungaria quoque, ut jam dixi, nobis potissimum vindemiat, & generosum ac nobile merum propinat, ipsa vappam bibit. Iam Asiaticæ, id est Turcicæ ac Persicæ merces, quanto cumulo ab Armenis advehuntur, non est opus dicere; Nota hæc facile cuivis esse possunt. Et Barclaius, vel à popularibus

fuis Scotis (nam fuit gente *Caledonius* , *Gallus natalibus*) fcire optime potuit. Natio ifta pertæfa miferæ & fterilis patriæ , *Per mare pauperiem fugiens* , apud nos quæftum facit. Antea viliffimi propolæ

Juvenal.

fat. 3.

— *quorum Cophinus fenumque supellex.*

aciculas tantum , cultellos , fibulas , & alia id genus minuta divendebant , ciftas & fcrinia dorfo bajulantes. Nunc vero (forte poftquam falſam Barclaii de impeditis itineribus narrationem agnovere) curru mercimonia devehunt , & per oppidorum nundinas vagantur. *Mercatura autem* (inquit Cicero) *ſi tenuis eſt , ſordida eſt.* Vnde illi eo cenſu habentur , quo Iudæi. Eſtque omnino nobis clitellarius Scotus , & Iudæus

Lib. I. de

Off.

apella. *Κεῖς οὐδὲ ἀγῶντιν.* Hæc de externorum apud nos negotiatione ; Quæ cum fructuoſa eſſe nequeat , niſi viciffim permulentur merces , idque fit proprie commercium facere ; ut penitus præcipuo iſto ſocietatis humanæ vinculo , ac commodo ſpoliaret Poloniam , & infociabilem plane redderet , non ſolum raro nos adiri , id eſt,

Cretenſis cum Ægineta.

nihil

nihil inferri mercium dixit, sed etiam vix aliquid à nobis emi. Addit enim,

Ceram & pelles mercantur, ac si quid præterea sub tam rigido cælo in precium nascitur.

Si de Scolymorrhodia, aut Lufinia, (ita Scotiam forte Euphormio nominat) ista dicerentur, verissima prorsus essent. Ibi enim profecto, ut initio satyræ ipse dixit, *nulla bruma segetes extinguit, nulli æstus adurunt*; Et si causam requiras, non alia potest assignari, nisi quia nulla proveniunt.

Nullaque in infausto nascitur herba solo.

Quid enim tam nudum inveniri potest, quam illud saxum? quid, ad copias respicienti, jejunius? quid ad ipsum loci situm horridius? quid ad celi naturam intemperantius. Tali patria oriundus cum sit Barclaius, insultat Poloniæ, illi inquam, Poloniæ, quæ maxima rerum omnium ad usum vitæ copia & ubertate affluit: & quæ vere est, ut cum Poëta compendio dicam, *Terra bonis contenta suis.* Id autem ut ostendam,

Senec. Epigram. secundo de Corsica.

Idem Consolat. ad Helviam cap. 6.

dam, velut per indicem, breviter tamen recensebo præcipua, quæ apud nos, non sub cælo tantum, ut nugatur, sed etiam solo nascuntur, in pretium. In primis autem, ut à Plutonis regno ordiar; pretii omnis fons, ac origo secunda, argentum, quod Ilcuffienses fodinæ, Kielcenses, Checinenfes affatim suppeditant. Sed primæ potissimum. Situm est Ilcuffium in Minori Polonia, & quatuor milliaribus Cracovia distitum, fere autem integro milliari Polonico circa oppidum, fodinas habens, quas à trecentis jam fere annis excolit, fecunda & rara metalli, per tot secula suborientis opulentia: Cum sæpe anno uno ad sex millia pondo argenti, quas marcas vocamus, extraxerit; plumbi vero ultra quinquaginta millia centenariorum; quod ex rationibus ejusdem oppidi compertum habeo. Magnam vero probabilitatem facit, in illo tractu consimilis terræ positio, natura, color, latius venas istas protendi ac patere. Immo & experimenta idem comprobant, tentata à quibusdam & explorata. Sed quia impen-

impendio grandi res egeret (ut nempe subterraneus canalis, quem stolam vocant, aquam scaturientem, effuso, qua devexa est terra, alveo educat) ideo res hactenus dilata est, non sine spe tamen, conatus & eventus quandoque secuturi. Ex iisdem regionibus cadmia fossilis eruitur, ingenti prorsus copia. Metallum vero istud, commixtum æri, efficit Orichalcum. Æs vero ipsum Bozecinum prope non contemnenda ubertate effoditur. Ferri denique maxima copia, pluribus ex officinis prodit. Quæ omnia Dantiscum in exterarum gentium usus devehuntur. Sunt & montes carbonum fossilium, sed illorum usus nullus, cum abunde sit aliorum. Iam vero, antequam has telluris opes, è visceribus ejus petitas, claudam ingenti prorsus salis proventu, præfabor jure merito, cum non ineleganti Poëta quodam nostro, dicamque,

*Pande tuos natura sinus, & divitis antri
Profer inexplicitum terris vectigal, & ingens
Depositum clara Lechiæ sub luce repone,
Phæbe pater, si quando tuæ de fontibus undæ*

G

Restin-

Restinxisse sitim licuit : salis ima petentem

Da calices hausisse novos , da largius urnam

Plenaque Castaliis immergere labra fluentis .

Rara omnino istius (quod aliorum opsoniorum opsonium est ac condimentum) apud nos Divum munere affluentia. Divum inquam : nam opinio est vulgo recepta , Sanctæ Cunegundis precibus impetratum nobis à Deo istud sal terræ, & illa indicante , detectam ejus venam. Porro *sal aut fit aut gignitur* , inquit Plinius. Vtrumque vero habet magna ubertate Polonia. Nam factitium & coctilem Russia affatim suppeditat , Samborum & Kolomiam prope, fossilem vero minor Polonia habet. Sed factitius , qui aut igni excocta aqua , aut mari adfuso in salinas , Solisque radiis humore ficcato fit, frequens multis populis, & promiscuus est. Metallicus vero, & , ut vulgo dicitur , mineralis , paucis locis invenitur. Meminit Plinius in citeriore Hispania Egelastæ , & in India Oromæni montis , *ubi lapicidinarum (inquit) more ceditur renascens , majusque regum vectigal ex eo est , quam ex auro*
atque

*Lib. 21.
Cap. 7.*

Ibidem.

atque margaritis. Profecto Vieliciam aut Bochniam putes illum descripsisse. Vtroque enim loco magnæ molis cylindri solidi salis, velut rupium fragmenta, excinduntur, tanta copia, ut non usibus tantum Poloniae sufficiant, sed & Silesiam Moraviamque sustentent. Et magnum sane proventum etiam nunc fisco Regio adferunt, sed immensum plane adferrent, nisi maxima pars in usum Nobilitatis absumeretur. Velut enim annonariis legibus, olim populo Romano, frumentum è publico datum, modico aliquo pretio, aut nullo; Ita apud nos equestris ordo gratuitum fere sal accipit, habetque hunc velut usum fructum patriæ communis, necessitatibus privatorum deservientis. Hæc autem vel sola copia ac ubertas salis, insulsum plane ostendit Barclaium, qui negat aliquid nobis in pretium nasci. Sali adjungo sal nitratum, quod Podolia abunde suppeditat; tum vero aliis è provinciis sulfur. Addo denique alia, quæ jam terra non abscondit, sed benigne profert, atque alit multiplici fertilitate.

tate. Inprimis autem omne genus frugum, ea quam paucis attigi affluentia. tum vero linum, cannabem, lanam, ceram, mel, omnia ingenti numero accumululo. Boum innumera armenta, cum Iaroslaviae sæpe triginta eorum millia, unis nundinis, vendita fuisse sciam. Equorum item sex septem millia. Porro multæ sunt panegyres, in quibus minori quidem numero, sed tamen grandi fatis, & aliis populis inaudito, venales sunt. Ita ut quotannis sexaginta millia boum è Polonia ad exteros mitti, tutissime possim affirmare, præter id, quod nos absumimus. Quid dicam de sylvestri proventu? Is vero ex rebus variis maximus est. Præcipue è cineribus distillatis, quod vulgo Potasz vocant, cujus ad pannificium, aut forsan tincturam panni, necessarius est usus, itaque magna copia in Angliam aliasque in oras divenditur. Tum vero pix, secamenta pro doliis, asseres omnis generis; Ita ut quod Ammianus Marcellinus de Cypro dixit, tanta nempe tamque multiplici omnium rerum copia abundare, *ut navim onerariam,*

variam, à fundamento carinæ ad supremos usque carbasos, ædificare, omnibusque ornamentis instruatam, mari committere possit, id ego multo potiori jure de Polonia dicam, quæ non unam navem, sed classes integras, nil opis externæ indiga, facile instruere potest. Quod adeo non agnoscit Barclaius, ut etiam dicat,

Plerumque lapides extruendis domibus deesse.

Omnino : Ita ut Scoti vicos oberrantes non habeant, quo se adversus canum affultus tueantur. Provide facturi, si è patria peterent hunc thesaurum, quo potissimum divites sunt. At homo nugator inaudivit forsan, non tam crebra nobis ædificia lapide aut cocto latere strui, & hinc sagaciter certe conjecturam fecit lapides deesse. Profecto si viveret, rogarem ut inquirere diligentius istud vellet, adiretque ipse Poloniam indagatum, curarem certe ut cum Plautino servo duceretur ad *latomias lapidarias* quæ pluribus in locis ad elegantiam *Captiveis.*

architecturæ suppeditant, non lapides tantum communes & promiscuos, sed marmor etiam multiplex, & alabastritem. Certe Sigismundus III Rex, Checinum prope, columnas marmoreas binas excidi iussit, altitudine pedum fere duodequadraginta. Sed dum extrahuntur, & machinæ ponderi non sufficiunt, una per medium fracta. alteram vero nuper magno molimine Vladislaus Rex statuit Varfaviæ, & memoriæ patris sui dedicavit. Quod vel unicum argumento esse potest, non solum ad usum, sed ne ad luxum quidem deesse nobis quidquam, & posse cultissimas quasque gentes omni elegantia æmulari & æquare. Habemus ergo; sed quod jam addit, non utimur.

Lignis tantum (inquit) ad parietes utuntur, stramentoque operiunt, præterquam in celebribus oppidis, arcibusque optimatum, quantum illa regio ferre potest, excultis.

Præfracte nimis negare non possum, superari

perari nos ab aliis gentibus, & splendore, & multo magis frequentia structurarum. Effusa nempe in alium luxum natio nostra, & pertæsa longæ ædificandi moræ ac molestiæ, minus architectonicam hætenus curavit. Sed ut alia omnis luxuria, ita hæc quoque migrare ad nos videtur. Cum paucis ab hinc annis, multa vere regio splendore structa sint, quorum delineationes, brevi puto, vulgabuntur. Certe peritus quidam artis ac celebris Architectus, Italus natione, cum vidisset quasdam nuperas Poloniæ structuras, dixit eam, si pergeret ædificare, ut cæpit, intra unum seculum non æquaturam tantum, sed superaturam etiam hac in parte Italiam ipsam. Nobilium vero domus lateritiæ cultæ fatis, & lignæ non tam viles, ut eas describit Barclaius. Non deest illis nitor & elegantia, neque stramento teguntur, sed scandulis, quibus totam Romam contectam fuisse ad Pyrrhi usque bellum, auctor est ex Cornelio Nepote Plinius.

Sed hætenus de regionis natura. Nunc pro-

promissam picturam animorum imperitus Apelles orditur ; in qua pari omnino , aut fide , aut diligentia, versatus est. Putes illum, tamdiu, tantoque studio, fabulas scriptitantem, commentis assuevisse, ita narrare ex fide nihil potest. Prima autem lineamenta, indolis & ingenii nostri, hæc ponit.

Polonis (inquit) ut plurimum dura vita, cælo aspero.

Cælum idem nobis cum cultissimis populis esse , jam dixi. Cujus tamen non ea in animos hominum vis est, quæ in herbas, fructus , olera. Quocunque loco mundi vixeris, æque semper distas ab æthere, si te illo oriundum meministi , si eo rediturum cogitas, agnosces facile nil referre ,

————— *quocunque sub aëre nasci.*

Duram vero vitam cur nobis imputet, nullam causam video, præter imperitiam. Sequitur nempe suum genium homo semper præcipitis judicii. Et quia ultimum apud nos Septentrionem, terram sterilem, sylvis obfi-

obfitam, paludibus fœdam, seu ipse incuriose credidit, seu maligne ab aliis voluit credi. ideo aptat tali patriæ, indolem incolarum, conformemque suæ terræ facit.

Quid respondeam? certe non aliud, quam, provoco ad eorum testimonium, quibus aliquo usu innotuimus. Et fidenter dico, non solum ad calumniam reprimendam, sed ad gloriam etiam consequendam, *nihil nobis accommodatius fore, quam penitus inspici.* Pateret facile, vitam nos vivere, omni decoro, omni honestate cultam, & non Sybaritica quidem mollitie, omni tamen affluentia commodam. Adeoque ab aliis nationibus non superamur, ut sæpe in iis multa requiramus. Quod tamen non agnoscit, quinimmo,

*Plinius
Paneg.*

Nec populi (ait) moribus factis ad nostri seculi venustatem.

Quanto verius dixisset, vanitatem! Nam certe, quidquid apud vos venustum & decorum est, repetitis peregrinationibus excerpimus, & velut apes collegimus. Vti-

H nam

nam vero non etiam mellis loco & venena,
morboſque varios animorum. Nam quo-
tuſque cum Vlyſſe prætervehi gnarus
(ut ait Épigrammatum ſcriptor.)

Syrenas hilarem navigantium penam?

Martialis. Certe ut culturæ & elegantię nonnihil, ita
& vitiorum à vobis ſumpſiſſe verum eſt.
Non tamen degeneraſſe omnino in ve-
ſtros, id eſt Gallicos mores. Gallia etenim,
pulcherrima (fatendum eſt) regionum,
nunc ſola fere præbere videtur cultum
morem, omnibus (præter Hiſpanos) co-
matis braccatiſque Europæ gentibus. Et
quidquid illa invenit, aut innovat, id pul-
chrum decorumque æſtimatur. Excitata
nempe gentis indoles, prompto ad omnia
ingenio, & laudem meruit elegantię &
imitationem. Sed ipſa hoc applauſu ſuper-
ba, rigide nimis ab omnibus exigit, ſuos
mores, damnatque contrarios. Cum tamen
mea ſententia,

Horatius
Serm. I.
ſat. 3.

Stultus & improbus hic amor (ſui) eſt dignuſq; notari.

Non enim ita ibi vivitur, ut id regulæ in-
ſtar omnibus eſſe debeat. Multa in pro-
miſcuo

miscuo usu sunt, quæ prisci & melioris
 ævi censuram non effugerent. Multa va-
 na, ludicra, dissoluta. Innatum hoc
 nempe ingeniis humanis, ut nimia cultu-
 ra ineptiant. Et causa in aperto. Nam
 permittunt sibi omnia. Ideo securi de ju-
 dicio aliorum, qui suo multum sibi pla-
 cent. Ita olim Græculi, dum omnes bar-
 baros vocant, & sua nimis amant æstimant-
 que, scimus quantum in omni vita delira-
 verint. Ita Romani, eorum exemplo, mori-
 busque corrupti, quantum à prisca illa vir-
 tute, gravitate, & constantia, abiverint;
 vel Senecæ verbis patet; *Qui Torpent (in- Primo*
quit) ingenia desidiosa juventutis. nec in ullius rei Controv.
honestæ labore vigilatur. Cantandi saltandique ob-
scœna studia effeminatos tenent: & capillum fran-
gere, & mollitiæ corporis certare cum feminis, &
immundissimis se excolere mundiciis, nostrorum ado-
lescentum specimen est. Putes illum plane ratio-
 nem vitæ eorum, qui nunc in Europa tam
 culti tamque elegantes audiunt, notasse.
 Quod ut ostendam, operæ pretium erit as-
 ferere, gravis viri, Philippi Cominæi, de
 H 2 Galli-

Lib. I. ex
 versione
 Sleidani.

Gallicis moribus indicium. Qui, dum ingenium Ludovici undecimi describit, *Mea quidem hæc est sententia, (inquit) ut arbitrer, plurimum illi profuisse, quod deserto patre, vixit annis sex, apud Philippum Burgundiæ Ducem: Nam si fuisset educatus, ita ut hodie mos est, in Gallia, puto illum ex tot difficultatibus, non fuisse emersum. Sic enim hodie plerumque instituuntur, quasi ad ludum facti essent, aut jocum; litterarum nullam cognitionem habent, in vestitu nihil modestum aut grave, in sermone nihil prudens; negotiorum, tam ad vitam privatam, quam publicam, ignari. Si quis est, qui, tanquam è veterno expergefactus, rebus gerendis animum adjiciat, hoc sero admodum fit, & amissis propemodum occasionibus. Hæc Gal-
 lus de Gallia. Quæ tantum abest, in melius mutata esse, ut putem, corruptos mores, jam à temporibus Cominæi, increvisse, & incuriam hanc, negligentiamque vitæ, plurimum auctam. Ridiculum est, & verum, quod narrabo. Dum Parisiis essem, quæsiivi ab hospite de Academiæ loco (Sorbonam ibi vocant) atque petii, me ut in illam deduceret. Respondit ille, plures esse
 in*

in urbe ; & num omnes , num aliquam è præcipuis , adire esset animus , percontatus est . Ego ratus rudem hominem , & idiotam , Collegia singula , sub nomine Academiae fumere , rogavi , ut præcipua saltem eo die inviserem , reliqua postmodum aditurus ; Sequor itaque præeuntem . Intramus vero amplam domum . Multi juvenes inerant , quorum pars gladiatoriam exercebat , pars saltabat ad numeros , alii pulfabant testudinem , alii ligneo equo infilibant , alii denique varie torquebant , jaciebantque hastas . Cum petii , quænam domus hæc esset , respondit , hanc Academiam esse , & hic nobilitatem Gallicam institui . Istisne tantum artibus , inquam : non , inquit ; & toto matutino tempore equitare etiam solent . Aversus ab illo , risi effusissime . Et , ô Musæ , inquam , itane gladiatorius ludus , aut palæstricon , occupat sacratum vobis Academiae nomen ? En profecto novos Academicos , novos Arcesilas , Carneadas , Pirrones , qui non jam nihil sciri posse docerent , sed nihil disci oportere , exemplo

*Sallustius
bello Caril.*

fuo, & tota vita comprobarent. Etsi enim corpus exercere, & ad arma, ac militaria opera assuefacere, juventuti præsertim pulchrum & laudabile: Tamen *cum nostra omnis vis, in animo, & corpore, sita sit; animique imperio, & corporis servitio, magis utamur*: plus certe curæ tribuendum erit illi, qui *dux atque imperator vitæ mortalium est*. ne incultu & bonarum artium incitia obsolescat. Id vero, Gallica Nobilitas non agnoscit, cujus educatio omnis, & cultura, ad corpus refertur. Ita autem educati, quomodo doctrinæ quidpiam, & prudentiæ, multo vero minus sapientiæ habeant? Nihil legunt, præter amantium fabulas, id est (ut Lipsius alibi dixit) *nugatorum ingeniosos fetus, libros pestilentes, natos blande inspicere, aut interficere juventutem*. In quo numero ex veteribus Heliodorus est, nuper vero Amadæus, Vrfeus, & qui nobis convitium facit, & qui

*In Notis
Polit. ad
cap. 10.
lib. 1.*

*Horat. lib.
3. Ode 7.*

———— peccare docentes

Fallax historias monet,

Ioannes Barclaius. Hos secuta infinita prope farrago, narrantium, procaces virginum mores,

mores, clam parentibus habita cum procis colloquia, furtivas literas, conventiones nocturnas, amplexus, oscula, ac denique fugas etiam, & absque ulla violentia raptus: omnia vero ista, si Diis placet, salva pudicitia atque honestate. Hæc uterque sexus legit, miratur, & imitatur.

Attendit Thymele, Thymele tunc rustica discit

— *& fingitur artibus*

Iam nunc, & incautos amores,

De tenero meditatur ungui.

Indecorum vero esset juveni, non habere virginem, quam proceret, quo beatus sit vulnere, qua pereat sagitta: Non spe aut animo connubii, sed ut amore langueat, aut potius se languere simulet, crebro suspiret, continuo adhæreat, confabuletur, officiose salutet, deducat, & omnino otiose insaniat. Hoc agunt omnes, inter speculum, & pectinem, & calamistrum occupati. Si quid diei superest, datur audiendæ histrionæ, vel pilæ ludo. Ita tempus vitæ absument, homines, digni profecto, quos Æacus, post

mortem, jubeat cum Claudio, *alea ludere*,
pertu-

*Juvenal.
sat. 6.*

*Horat. lib.
3. Ode 6.*

*Seneca
Ludo in
Claudium.*

pertuso fritillo. Et nisi quandoque bello occuparentur, certe luxuria, lascivia, otio periret,

In cute curanda nimis operata juventus.

Iam vero quæ Cominæus memorat de vestitu, hic continuo & in dies mutatur. Nec ille solum, sed capillitium, barba, & hoc forte male habet, quod non tota faciei forma. Quamvis absque hoc satis immutantur, & quem hodie senem vidisti, cras rafa; barba, tum capillitio adscito, juvenem videbis. ita ut sæpe riderem, quæ Medea istos, tam cito recoxisset. Ultra non lubet has amænitates & venustates persequi: quibus carere Poloniam adeo non inficior, ut gratuler etiam patriæ. Non habemus profecto istas delicias, non habemus *Mancipia in magisterium recepta*, quos nova artificia docuit *fames*, qui *gressus nostros temperent*, qui saltare, canere, ludere, & ejusmodi nugas docti, alios doceant: De gravibus & feriis Romanis dicit Cornelius Nepos, *Scimus musicen nostris moribus abesse à persona virorum principum, saltare etiam in vitio poni.* Hoc quadrat nostræ

Seneca
Epist. 15.

nostræ nobilitati, quæ curis Reipubl. intenta, his artibus non indiget; Illis qui à publicis negotiis arcentur, convenit talibus occupari. *Expedit tibi ô Cæsar* (dicebat Histrio ad Augustum) *populum circa nos distincti-neri.* Nam *virtus*, culta ac civilia ingenia *subditorum*, tum mentes, ad serua negotia natae, ut ille ait, *ingrata imperantibus*; quibus *boni, quam mali suspectiores sunt*; semperque his (ut vere inquit Sallustius) *aliena virtus formidolosa est*; & causam puto recte assignat Panegyristes, quia nempe *patientiores servitutis arbitrantur, quos non decet esse nisi servos.*

*Apud
Dionem
lib. 54.*

*Tac. in vi-
ta Agric.*

*Sallust.
Iugurt.*

Sed ne videar externos mores reprehendere, proprios vero consulto præterire, paucis rationem vitæ nostræ aperiam. Istud autem in primis: Nobilitatem Polonam non esse urbicolam, & mercatoribus ac opificibus relinquere hanc mansionem. Villas & paterna rura quisque incolit, magno ut infra dicam probitatis integritatisque præfidio. Porro, quamvis ruri habitantibus, non per inertiam vita perit, actioque omnis nostra, partim in Reipub. procuratione,

I par-

partim in domesticis negotiis occupatur. Prima, honesta, imo splendida est. altera vero, seria, innocens, ac jucunda. Publica quod attinet: In primis comitia obimus, non solum cum suffragii jure, sed etiam cum intercedendi potestate. Magnus vero iste magnarum mentium, gloriæ comparandæ, caritatis erga Patriam testandæ, ac boni publici promovendi, campus est. Hic enim leges conservamus; hic omnia censem, vetamus, intercedimus; hic egregia moderatione, inter venerationem Principis, libertatisque patrocinium, bono patriæ consulimus. Huc potissimum institutio omnis nostra aptatur & dirigitur. eo fine juvenus nobilissima literas discit, ut eas aliquando, magna ingenii, judicii, & eloquentiæ fama, in usum Reipubl. promat. Promit autem rara, nec vulgari aliis gentibus, laude. Dum qua equestris, qua senatorii ordinis viri disertissimi, gravissimas sententias, dignas posteritatis memoria, dignas notitia exterorum, promunt ac proferunt; & priscae illius constantiæ, quam olim Roma in

ma in suis civibus (sed brevi tempore , neque sub principatu) venerata , magna edunt specimina . Quam dispar autem aliarum nationum πολιτεύματα ? ubi in civili administratione , nihil come , nihil simplex , nihil honestum , nihil illustre , nil forte , nil liberum . Vbi nobilitas δπολιτικώτατη , nihil consulitur , timet multa , assentitur omnia . Vbi nulla comitiorum potestas , nulla ordinum autoritas , sed umbra & vana species consultationis , & muta ac sedentaria tantum , assentiendi necessitas , dum unus solusque censet quod omnes sequantur , & omnes improbent , dum imago vera miseri illius fenatus , quem tum vidit Roma , cum amisisset non modo succum ac sanguinem , sed etiam colorem , ac speciem pristinae civitatis . Et quem ita descripsit poëta .

tractatio
Reipubl.
Cice. ad
At. lib. 1.
Epist. 12.
expers
maxime
negotio-
rum civi-
lium.
Idem Epist.
ad octav.
Plinius
Paneg.

Cice. ad
At. lib. 4.
Epist. 15.

— Non consule sacra

Fulserunt sedes , non proxima lege potestas

Prætor adest , vacuaque loco cessere curules .

Omnia Cæsar erat .

Lucanus
lib. 1.

Vbi nec sentire quæ velis , nec quæ sentias dicere licuit . & cum voce memoria quoque ipsa periisset , si tam in potestate eorum fuisset oblivisci ,

Tacitus
Hist. 1.

Idem in vi-
ta Agric.

quam tacere. Sed ne insultare videar alienæ miseriæ , redeo ad narrationem quam in- cepi.

Et hic quidem primus, uti dixi, campus est Reipubl. capeffendæ. Alter vero non minus celebris , judicia nempe , ut vocantur , Tribunalitia, absque ulla provocatio- ne. Vbi etiam supremæ civilis potestatis participes efficimur , accepto arbitrio in bona & honorem concivium, imo in vitam etiam ipsam. Cum etenim Principes curis imperii distinerentur , & jus dicere ac red- dere in tam amplo regno non possent, pre- cibus & necessitati civium concessere , ut delegatos iudices sibi crearent , certasque actiones eorum permetterent arbitratui. Legunt itaque, certa & stata die, binos aut singulos, ex quovis districtu : qui, ubi con- venire , annuam potestatem retinent , sed amplam, ut dixi, & Regium quidpiam præ- ferentem. Eximia etenim eorum majestas ac veneratio , multis legibus asserta , con- stanti usu & consensu nobilitatis retenta ac defensa. quæ velut unicum tutamen ac præsi-

præsidium libertatis habet judicia ista. Et quidni habeat? Certe seu ad justitiam exercendam, seu ad vitandam oppressionem unius, seu ad æqualitatem retinendam facit: judicia deferre iis, qui abuti potestate tanta non possint. Brevis enim & annua est; & lege cavetur, ne prorogari aut continuari electione queat. Tertia occasio Reipubl. tractandæ est, quam exigit cujusque munus & officium. Sunt enim Magistri finium regundorum, qui Principes equestris ordinis audiunt. Sunt provinciales Iudices: sunt denique publicæ securitatis custodes, capitanei, ut vocantur; inter istos partita est forensis omnis opera. Deinde extraordinariæ quædam publicæ functiones interveniunt, auctoritate Comitiorum injunctæ; sed injunctæ volentibus: nam cogere, & invito munus quodcunque imponere, nemini fas est. Hæc sunt fere publica pacis negotia quibus occupamur. Bello autem aliquo imminente, promptam multi subeunt militiam. Neque tantum nomina sponte dant, sed pro opibus, equitum

peditumque pluribus centuriis & cohortibus, proprio ære scriptis, necessitati publicæ subveniunt. Res est mira, & nescio an ullis gentibus olim & nunc fueta. Certe ut expeditiones veteres non memorem, nuper cum Koniecpolius contra Tattaros moveret, præter ordinarium Reipubl. militem, qui ad subita casuum continuo alitur, octodecem millia lecti militis, ultro à privatis submissi, in castris habuit, qui eorum sumptu militarunt: Vt vel hinc appareat, ibi communem salutem omnibus esse curæ, ubi Regnum, non possessio, non hæreditas, non peculium unius, sed societas legibus devincta, sed patria communis est. Quam, aliter, ubi despotæ illi & domini regnant: ubi nisi emptus, nisi coactus miles militat, ubi nulla subsidia, nisi extorta ab invitis, & perdere se reputantibus quicquid conferunt in publicum.

Iam vero, ut ad alteram partem veniam vitæ nostræ, tum illorum qui à publicis curis per intervalla vacationem aliquam habent, *tum qui procul negotiis ut prisca gens*
morta-

mortalium, sibi vivunt; utrorumque, inquam, *non est animus, secordia atque desidia bonum otium conterere*. Seria uti dixi, innocens, & amoena est occupatio. Aut enim oeconomicis laboribus tempus transigitur, dum quisque suum patrimonium diligenti industria excolit, utilius semper reddit, & pro copia exornat; dum non erubescit, alia ruris negotia, quæ infima etiam obiisse magnos viros scimus, *gaudente sapius terra* (ut Plinius inquit) *vomere laureato & triumphali* Lib. 18.
agricola. Aut venationi indulgetur, quæ liberalis plane & jucunda in usu continuo nobis est. Aut lectioni etiam aliquantum datur, aut amicorum officii, & mutuae hospitalitati, aut denique solutæ curis edacibus vitæ. Dicunt nempe, & sentiunt tales cum Kochanovio nostro.

Patria rura colo: nunc fallax aula valebis; Lib. 3.
Nil promissa equidem magna tua illa moror. Eleg. 15.

Libertas, gemmarum instar mihi, & instar arenae est,

Lydius aurifera quam vehit amnis aqua.

Hic ego nec nutum alterius, nec limina servo,

Infringens duris molle latus foribus.

Nec

*Nec votis exopto famem incanatus herilem,
 Nec cuiquam in turba pugno aperire viam.
 Nullius ad leges vitam compono, licetque
 Tempora mi arbitrio ponere cuncta meo.*

Et alia quæ ibi celebris poëta eleganter in laudem vitæ rusticæ subjungit. Porro, ut verissime dixit Tragicus,

*Seneca
 Hypolito.*

*Non alia est magis libera, & vitio carens,
 Ritusque melius vita quæ priscos colat ;
 Quam quæ relictis mœnibus campos amat.*

Verissime inquam, & vel experimento Poloniæ id dicere possis : cujus ego constans probitatis pietatisque studium, mores ut plurimum, priscae illius integritatis & modestiæ, totam denique vitæ rationem feriis occupationibus deditam, non alteri causæ adscripserim, quam, quod non miscemur vitiis, quæ continua illa & otiosa cohabitatio, vicissim tradit & accipit. Hinc profecto est, quod caremus depravatione illa & corruptela morum, qua plerumque sca- tent animi gentium externarum. Hinc quod pacem & quietem publicam patimur, nec conspirationes, factiones, turbas, bella

bella denique civilia excitamus: dum enim quisque domi suæ Rex est; dum habet, quo otium honeste ac jucunde transigat; dum mentem rerum præsentium cura occupat; non ille vasta animo concipit, aut meditatatur,

—— non ille Regno servit,

Ibidem.

Aut Regna imminet, spei metusque tutus.

Hæc est, contra Barclaii calumniam, morum & consuetudinem Poloniæ defensio. Quibus non venustas, ut ille dixit, sed vanitas deest: Seria enim amamus, & illis adhæremus. Vobis, quibus (ut Senecæ verbis dicam) *omne ludicrum in pretio, quibus etiam post juventam canosque puerilitas remanet*, & qui fenes pila luditis: Vobis, inquam, hæc omnia venusta relinquimus, & frui talibus patimur, sine æmulatione aut invidia nostra.

Et hinc (inquit) sæviora ingenia.

Plane, fumus truces, feri, immanes, & denique Scotis similes, quorum sævissimas mentes, & *supra fas humanitatis, odii ac inimicitiarum tenaces*. eodem libro describit Bar-

K claius.

claius. *Cædem cæde* (inquit) *repenſare decorum, incendia alternis ignibus vindicare, nec aperto tantum Marte, ſed inſidiis & fraudibus agere: & denique nihil turpe aut ignobile, modo ulciſcantur inimici, reputare.* Ecce Thracum mores, aut potius Scytharum (nam ſunt ex Geographis, qui Scotos ab illis dicant oriundos.) Ecce Scoti, confeſſione popularis ſui homicidæ, incendiarii, & qui fraudibus graſſantur. De nobis puto illum nihil ejuſmodi ſciviſſe, & iſta ſcribere tantum, ut tinniat verbis, vere æs Dodonæum. Sævitia igitur omnis abeſt. *At ingenii Benigna vena eſt* : Ingenii, inquam, ad omnia facilis, erecti, & excitati. Muſas certe paſſim ab exterarum gentium nobilitate ſpretas, & ad plebeium ordinem, ut plurimum, redactas, nos ſoli velut proprias putamus ſplendori natalium; & claritudinem generis, nulla alia ratione magis illuſtrari cenſemus, quam doctrina. Vnde prima inſtitutio nobiliſſimorum Adoleſcentum, literarius ludus & Schola eſt. Hac ad juventæ maturitatem detinentur, illamque egreſſi, peregrinationes ob-
eunt

Horat. lib.
2. Ode 18.

eunt eadem cupiditate doctrinæ. Agnoscit hoc sæpe Lipsius, & Schonæo scribens fatetur, *hac parte beatam patriam nostram esse.* Centur. 4.
Miscel.
Epist. 7.
apud nos (inquit) in omnia alia studia Nobiles versi. Eademque Epistola, *humanitate, elegantia, omni cultu animi nos provocare, dicit, latissimas quasque gentes.* Sed quid ego dico provocare? immo, ut ipse fatetur, superare. Nam Epistola alia, ad Marcum Velferum Germanum, (ne putes illum genti abblan-
 diri, quod certe ingenio tanti viri alienum) *Mirum mirum (inquit) Sarmatiam sic excultam* Centur. 5.
Miscel.
Epist. 51.
hodie, vel supra Hesperiam utramque (gnarus dico) esse. Nostri homines aliter, & veteres Cimbri (Be-
cani hæc assertio) ad Cimmericas ignorantia tenebras eunt. Huic testimonio tanti viri addo Erasmi Roterodami iudicium, dicentis, nos, & literis, & legibus, & moribus, & religione, & si quid est quod à Barbariei probro vindicet, cum præcipuis & lautissimis nationibus certare posse.

Diversoria peregrinos excipiunt, longe à nostrarum terrarum ratione.

Deducuntur in sedem quæ inanis est, & plerumque perfossis ad accipiendum lumen parietibus, ventis quoque & hyemi patet. Nulli quibus decumbant lecti, non erecta ad epulas mensa, longo ac multiplici clavo paries fixus est, illic hospites sarcinas, quas habent, in ordinem appendunt: multo deinde stramento sternitur solum, & hoc in illis diversoriis pro toro est. Itaque per illam regionem processuri, ad iter se comparant, quasi domum circumducant, cibos & cætera in alimentum ferunt, lectulos in rhedis collocant; ut nudis illis tectis excepti sua supellectile, & famem & frigora arceant.

Hæc quamvis multum verbis auxit, &
more

more suo (est enim, uti dixi, semper *λαλίστα* loquacissimus.) exaggeravit, non omnia tamen falsa dixit. Non sunt nobis hospitia quæ mensam apponant peregrinantibus, & quæ lectos præbeant. Sed qui perspectam habuerit rationem morum & consuetudinum Poloniae, adeo istud non mirabitur, aut damnabit, ut approbet etiam, & ad fateatur aliter fieri non posse. Nam tenuioris fortunæ homines, lautis hospitibus non indigent. exteri vero, præter mercatores, raro nos ad eunt. Nobilitas autem tam frequentem & numerosam familiam, tam splendidum famulitium alit, ut fidem res apud externos, & rerum nostrarum ignaros, non inveniat. Certe privati homines Regum aulas sæpe æmulantur, & stipati incedunt caterva ingenti, quam nullus tam lautus caupo est, qui commode excipere possit. Commeatus in antecessum parandi sunt, qui tot viris, tot equis sufficiant. Id autem & minore impendio fit, quam si in singula capita iniquis illis exactoribus solvendum esset, & commodius multo, cum cibi exquisiti apponantur,

nantur, & ad arbitrium cujusque parati; unde etiam in exteris nationibus, qui laute & splendide vivunt, suo coquo & supellectili utuntur, immo & lectos etiam ferunt. Et nos sæpius experti sumus, quam grave sit viles semefasque dapes, & crambe recoctum pranfitare, quod apponunt perditum caupones. Qui ut apud Comicum Coquus loquitur,

Plant.
Pseud.
Act. 3.
sc. 2.

— *Condita prata in patinis proferunt.*

Boves qui convivas faciunt, herbasque oggerunt;
Eas herbas herbis aliis porro condiunt.

Teritur sinapi scelerata cum illis.

Epist. 87.
& 108.

Quam item fædum ac spurcum lecti sordes pati, sæpius puris & scabiei, & luis veneræ signa maculasque præferentis? Certe, cum Seneca, *siccum panem, & sine mensa prandium, post quod non sint lavandæ manus, & lectum qui resistat corpori, nullumque ejus præbeat vestigium*, malle; quam his spurcitiis uti. Nam præterquam in celebribus oppidis, quis neget ut plurimum misera hospitia esse? Quod autem de perfossis parietibus addit, falsum est: uti & alia quæ verbis attollit.

tollit. Nec tanta est molestia, quasi domus circumferenda esset, ut ille imaginabatur. Vfus ac consuetudo jam istud facile reddidit. Et apte, ac concinne, mira que celeritate omnia explicantur, atque convasantur.

Gens ad ferociam & licentiam nata, quam vocant libertatem.

Ferociam ad Scotos jam ablegavi, agnitam ab ipso Barclaio. De libertatis apud nos modo & statu, dicam infra. Nunc vero legem, qua nos barbaros facit, à calumnia vindicabo.

Adeo (inquit, ad ferociam sunt nati) ut infandæ barbariei legem, multis seculis ibi solemnem, vix nunc demum omiserint. Ea scilicet caveant, ut, qui hominem peremisset, solveretur metu judiciorum, si in jacentis cadaver projecisset pauculos

culos nummos , quorum numerus eadem lege destinabatur.

In hac iniqua criminatione , nostri quid prius accusem nescio. Certe ei & fides ; & peritia , & iudicium deest ; & temeraria tantum malignitas superest . Falsum enim , quod metu iudiciorum solutos homicidas , & tantum projici dicit pecuniam in cada-ver occisi . Nam etsi multa pecuniaria est , decisioe tamen iudicum constituitur , & (quod ex imperitia auctor omisit) additur semper , in pœnam , gravis & opacus carcer , in imo & fundo turris , anno integro & sesqui-mense tolerandus , de quo pacisci , & transigere , nunquam fas est : Et convicti transactionis factæ , iterum illum subire tenentur . Neque hæc legum benignitas cui-vis patrocinator homicidio . In recenti , ut loquuntur , facto , & crimine , capti , tum in-vasores , prædones , capitale subeunt sup-plicium . Qui vero glande è sclopeto oc-ciderit , duplici multa pecuniaria , & bien-nali carcere punitur . Quid hic vero imma-
ne ?

ne ? quid infandum ? quid barbarum ? At-
 qui audi, ô imperite, & disce, non æquitati
 naturali, non juri divino contrariam hanc
 legem ; multis vero gentibus usitatam ; &
 denique, rectæ rationi valde congruam
 consonamque esse. Singula hæc ut osten-
 dam, & comprobem : Fateor quidem de-
 beri pœnam omni sceleri, natura id dictan-
 te & exigente : sed non certæ ultionis, aut
 vindictæ ; verum societatis, ad quam homo
 natus est, conservandæ causa. Nam appe-
 titus ille reponendi doloris, quem solum
 vindicta respicit, non est naturæ rationali,
 quam solam hic spectamus, proprius, sed
 ei, quam cum brutis habemus communem.

Vnde finis verus pœnæ, ex sententia Theo-
 logorum, *aut est* (dicam hoc verbis Senecæ
 illis consentientis) *ut eum quem punit emen-*
det ; aut ut pœna ejus ceteros meliores reddat ; aut,
ut sublatis malis, securiores ceteri vivant. Emen-
datio nempe ejus qui peccavit. Exemplum ne
 peccent alii. *Securitas* denique ne mali no-
 ceant bonis. Ad hos vero fines consequen-
 dos, non semper pœna requiritur capitalis.

S. Thom. 2.

2. Q. 107.

Ar. 1.

De Clem.

Lib. 1.

cap. 22.

L

Quin-

Quin-imo & ad emendationem illa est optima, quæ postquam castigavit, poenitentiae & correctioni locum relinquit: Et ad exemplum magis conducit, si longa, si diuturna est: & securitati denique sufficere potest, etiam citra mortem irrogata, si gravis sit & severa, si non conniveat, non ignoscat, & ita demum infligatur, ut potestatem adimat nocendi. Quæ omnia in lege nostra palam est contineri. Ergo hinc apparet illam juri naturæ minime adversari. Sed divino forsan adversatur, quod aperte mortem irrogari jubet homicidæ. Exod. Cap. 20. v. 12, & 15. Levit. Cap. 24. v. 17. Verum in promptu est opponere, quod omnium Theologorum consensus, & Ecclesiæ approbavit auctoritas. Leges nempe Hebræis datas, alias morales fuisse, quæ præcepto Decalogi potissimum continentur, & quibus omnes tenentur Christiani. Alias cerimoniales, quibus non modo non tenentur, sed etiam prohibentur uti. Alias denique politicas, & judiciales, easque nec imperatas, neque prohibitas nobis. Inter istas

*S. Thom. 1.
2. Q. 104.
Art. 3.*

iftas poftremas ponitur hæc de homicidiis, à qua ut non difcedendum temere concedam; ita hoc audacter affirmo, per illam non effe vetitum supremæ civili potestati, mitiora fanciendi, pro ingenio & natura populorum. Si enim licita ei est, citra peccatum, clementia & remiffio poenæ, quod nemo diffitetur: cur non moderatio & temperamentum? Non enim profecto ea neceffitas est supplicii, quæ restitutionis. Nam restitutio, quia compenfatur injuriam, non potest parte invita à iudice condonari. Poena vero, dum nihil accusatori confert, præter feram vindictæ dulcedinem, ideo & veniæ capax est, & multo magis moderationis; quam lex Euangelii minime certe prohibet. Immo cum repositionem injuriæ, & ultionem adeo arcte restringat, certe multo magis talionem improbare videtur. Quam & in foro Iudaico tum demum exercitam, cum lædens pacifici nollet, Rabini testantur, *Et dentem pro dente, oculum pro oculo* repeti, fas esse dicunt; sed ea cum exceptione, si aliter satisfactio

non sequatur, quam & arbitrio Iudicis putant decernendam. In legibus vero Decemviralibus, recenset Lipsius, caput quadagesimum tertium verbis istis SI MEMBRUM RVPSIT. NI CVM EO PACIT. TALIO ESTO.

Lib. 4.

Sed pœna hæc duodecem tabularum (inquit Iustinianus) *in desuetudinem abiit; quam autem Praetores introduxerunt, in iudiciis frequentatur.* Nempe Honoraria, (ut vocabatur) & secundum dignitatem læsi, vitæque ejus honestatem, pecuniaria mulcta æstimata. Quod si talio ista ad terrorem tantum data est Hebræis, nec unquam in usu forensi habita; si Romanis etiam nimis rigida visa est; quanto magis decet Christianos, illa, quantum fieri potest, abstinere? qui legem gratiæ habemus, omnis patientiæ ac mansuetudinis Magistram. Vnde quidam Capitalia supplicia vetita omnino nobis esse docent, falso quidem, sed tamen non barbarie infanda, ut nos accusat Barclaius; quin potius affectata lenitate, & pro ingenio hæresis studio contranitendi. Tertium posui, multis gentibus legem ejusmodi fuisse usitam.

tam. Quod certe ostendere perquam facile est. Nam *vetustissimi mortalium* (inquit Tacitus) *nulla adhuc mala libidine, sine probro, scelerere, eoque sine pœna & coercionibus agebant.* Postea vero corruptis moribus, pœnis & severitate legum opus quidem fuit, sed illas *verisimile est* (inquit Diodoti concione Thucydides) *mitiores etiam contra maxima scelera, initio fuisse; donec, cum propter lenitatem contemnerentur, tandem ad mortem pleræque processerunt.* Vnde & Plinius, dum inventores rerum longo ordine recenset, *Primum iudicium Capitis in Areopago actum esse,* dixit. Et ante Draconis severas sanguinariasque leges, puto Græcos, ut plurimum capitali supplicio abstinuisse. Certe Romani valde abstinerent, ut leges illæ sacratæ, tum vero Porcia Sempronixque testantur: quibus prohibitum cuicumque Magistratui, civem verberare, multo minus securi ferire, *tantumque exilium permissum in damnatos.* Quod Cicero in Oratione pro domo sua, *jus proprium dicit libera civitatis.* Reges quoque Ægyptios (auctor est Diodorus Siculus) damnasse

Lib. 3.
Annal.

Lib. 3.

Lib. 7.
cap. 56.Sallust.
Catil.

mortis reos , ad metalla aut aliud opus , salutari instituto. Et nunc in Italia, alibique, ad triremes passim condemnantur. Sed quod ad rem meam maxime facit, inter decreta Sancti Stephani Hungariæ Regis, caput 16 de homicidiis recensetur , quod totum adscribam. *Si quis accensus ira, (inquit) ac superbia elatus, spontaneum commiserit homicidium; sciat, se, secundum senatus nostri decretum, centum & decem daturum auri pensas, ex quibus quinquaginta parentibus dentur, decem autem arbitris & mediatoribus condonentur: ipse quidem homicida secundum institutionem Canonum jejuset.* Quæ lex etsi multo lenior est nostra, non intra mulctam tantum consistit: tamen excusari potest eo, quod profecto

Τὰ γύβειον ἐστὶν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτῶν

Pecunia, anima & sanguis est mortalibus:

Et, si hæc sufficiat ad cohibenda facinora, haud opus asperioribus remediis erit. Ecce vero, tot gentium consensus absolvit nos hoc barbaræ legis probro, quod hybrida Barclaius nobis imposuit: ostenditque, ut cum Lactantio dicam, *olim nefas visum, quam-*

*Habentur
ad finem
Histor.
Vngariæ
Bonfinii.*

quamvis malos, tamen homines, supplicio capitis afficere. Quod certe & rectæ rationi congruum consonumque est. Nam seu severitas necessaria est, magis illa exercetur, ac ostenditur, viventium cruciatu: *Mors enim* Sallust. Catil. *arumnarum requies, cuncta mortalium mala dissolvit.* Et, ut Seneca ait, *impunitatis genus est, jam non habere pœna locum*: Denique necem Seneca de Clem. *urgenti, responderi, cum altero Seneca, id est Tragico, potest.*

De fine pœnæ loqueris, ego pœnam volo.

Seu bonum communitatis spectas; *Nemo* Lib. ultimo Instit. *dubitatur (inquit Quinctilianus) quin si nocentes mutari in bonam mentem aliquo modo possint; sicut posse interdum conceditur, salvos eos esse magis à Republica sit, quam puniri.* Seu ad fines alios pœnæ respicis, jam dictum est, ad illos non requiri extrema supplicia. Et denique, si naturam humanam expendis, tot affectibus obnoxiam, & eorum impulsu, ac impetu, labi & abripi facilem: necessario suadebis mitiora, & *adhibendam moderationem dices,* Seneca de Clem. *quæ sanabilia ingenia distinguere à deploratis sciat.* Sed cum Barclaius inscitiam ostendisset suam,

suam, improbando legem non certe barbaram, sed humanam potius ac benignam, tum subjungit maligne causam ejus, ac dicit.

Nec tam vile (inquit) fecissent humanæ vitæ pretium, nisi, sui ingenii impetu, pro levi facinore haberent, humanum cruorem prodigere.

Solon interrogatus, cur in parricidam nullum assignasset supplicium, respondit, se noluisse pœnam sceleri ponere, quod nunquam sperasset patrandum. *Sapienterque illum fecisse, Cicero ait, cum de eo nihil sanxerit, quod antea commissum non erat; ne non tam prohibere, quam admonere videretur.* Et cum Spartanus quidam interrogaretur, quare Spartæ in adulteros nulla lex esset, nulla pœna. *Nullus, inquit, apud nos adulter est.* Vides igitur certissimum argumentum innocentiae esse, legum paucitatem, & addo lenitatem: Bonosque mores pœnis non egere, & *corruptissima Republ. non plurimas solum, sed atro-*

atrocissimas *etiam leges* : Cum nempe *flagrans flagitiis animus, non levioribus remediis restinguendus est, quam libidinibus ardescit.* Sed frustra ; nam vitio ingenii humani certum est, ea sæpius committi, quæ maxime vindicantur. Itaque in Italia, quamvis adeo non homicidia tantum, sed arma etiam, id est, instrumenta necis vetentur, nullibi tamen frequentiores homicidæ, nullibi sæviora latrocinia, nullibi crebræ magis, & ex insidiis structæ cædes. Gallia etiam, scimus, quam in cassum prohibet fuetas sibi monomachias : Et cum Parisiis essem, in tutum nemini noctu pedem domo efferre, ita omnes plateæ infestæ prædonibus, non modo spoliantibus, sed trucidantibus etiam erant. Imputat igitur nobis, propria aliis nationibus crimina Barclaius, quorum liberabo Poloniam, vel hac unica, fida certe, & recentis memoriæ, narratione. Annis abhinc quindecem Varsaviam prope solennis electio Regis nostri, nunc feliciter imperantis, peragebatur. Ingens omnino mole & gravitate negotiorum, majestate con-

M fessus,

fessus, numero civium, splendore vario, ac pompa gentis, legatorum denique nos undique adeuntium veneratione. Quæ omnia, si apud exteros eo apparatu gesta fuissent; nescio quæ non habuissent elogia: ut est mos illorum, *qui de magnis majora loquuntur*. Peragebatur, inquam, ista Electio, ad quam præcipui è Nobilitate, stipati more gentis frequentissimo comitatu, tota Polonia convenerant; ita ut numerus ducenta millia hominum facile superaret. In tam numeroso autem populi confluxu, nulli quamvis custodes essent, nulli vigiles; urbs ipsa Varfavia nusquam clausa, & quocunque tempore noctis iis pervia, qui circumcirca castrorum more stativa habuere: adeo tamen secura & tranquilla erant omnia, ut vix quisquam vi peremptus, quin ne spoliatus quidem diceretur; idque toto sesqui mense, quo comitia illa durarunt: pacisque istius, ac quietis publicæ, unicum præsidium fuit, judicia huic fini instituta. Quæ res profecto, recte æstimanti, non minus approbat in fontem Poloniam, scelerisque

que puram ; quam arbor illa pomifera, meditatione castrorum complexa, & intactis fructibus relicta, commendare solet Romani militis disciplinam. Audiamus vero ultra nos celebrantem Barclaium.

Ipsium nomen (inquit) non tantum servitutis, sed & justis ac legitimi regni oderunt.

Verum est, nos odisse servitutem ; Et quidni? pestem illam naturæ humanæ, ejusque corruptæ præcipuam labem, supremam fortunæ adversæ calamitatem, pœnam suppliciumque extremum mortalis vitæ, & miseriarum denique omnium malorumque fecundam genitricem? odimus pejus angue, & abominamur hoc generis humani opprobrium; amamus vero, & ut par est, æstimamus, illam, illam non dicam auream, sed quæ omne pretium longe superat; quæ animi præcipua dos, & beatæ vitæ compendium est, libertatem. Felices nos hac forte! beatam Patriam hoc Dei

munere, & tanto beatiorem, quo rarum magis aliis populis decus istud, ignotumque bonum.

*Nam quæ revisas limina dulcius
Mavortiarum maxima gentium
Regina LIBERTAS Polono
Orbe magis Litævisque campis ?
O Providentis filia consili !
O faustitatis mater & otii
Beata nutrix, ô Polonæ
Primus honor columenque gentis,
Quæsitæ multo sanguine gloria,
Reperta multo ! ———*

Vt pulcherrime cecinit incomparabilis vates Sarbievius nostras. Vivimus nempe securi: violentiæ omnis metusque expertes. Non miles spoliat, non publicanus atterit, non opprimit, non cogit ad onera Princeps. Delectus, tributa, lex majestatis *unicum*, ut ille ait, *crimen eorum, qui crimine vacant*. Tum delatores, genus hominum, publico exitio repertum, severa supplicia, carcer, proscriptio, exilium, & denique indicta causa mors. omnia ista ignota sunt nobis,

nobis, pariter & invisa. Accedimus ad Rempubl. cum lubet. Non adacti munera subimus, non ponimus sine causa iussi. Tutum est, privatim agere. vacat periculo, gerere Magistratum, non opes, nobilitas, omissi gestique honores pro crimine, non sinistra erga eminentes interpretatio, nullum ex magna fama periculum, nullum ob virtutes exitium. Ita beati agimus vitam, cui nihil addi potest ad cumulum fortunæ, nisi perpetuitas. Tali vero forte præditi, non tamen justum ac legitimum (quod impudenter Barclaius dicit) odimus Regnum. Nunquam fere eo caruit Polonia: quæ (dicam Cromeri nostri verbis) *Vnius principatum semper, præter duo exigua tempora amplexa est, bonis plerumque & moderatis, & à tyrannide alienis usa Principibus.* Hanc antiquissimam nempe, naturæ & rationi maxime congruam, usus commodique maximi, formam regiminis pridem adoptavimus, & constanter hucusque retinemus. Habemus inquam Regem, non tamen hæreditas illius, non patrimonium, sed imperium sumus. *Sedem ille Principis occupat, ne sit*

*Lib. I. De
Repub. Po-
lona.*

*Plinius
Paneg.*

Domino locus. Ex legibus habet imperium, non in leges; civibusque se datum arbitrat, non sibi cives. Pulcherrima vero ista & præstantissima Reipubl. forma est, & quæ sola maxime potest esse diuturna. Effatum enim Aristotelis de conservatione Monarchiarum est, τὸ τὰς μὲν βασιλείας ἀγεῖν ἢ τὸ μετριώτερον. *Vt regna nempe ad mensuram certam, & temperamentum reducantur.* Vnde Theopompus, cum Spartæ Ephoros instituit, quantum detraxisse potestati Regiæ, tantum ejus diuturnitati adjecisse, dicitur ab eodem Aristotele. Et nonne merito? certe summa illa potestas, quæ Dei imaginem in terris præfert, firma & stabilis esse nequit, si munus suum officiumque non adimplet. Id vero tum demum optime præstabit, si ad Deum prototypon suum quam proxime accesserit. Porro, Deus ideo cuncta juste regit ac gubernat, quia bonitatis sanctitatisque suæ præscripto, quasi lege aliqua adstrictus tenetur. Lex enim, ut ita dicam, ei immutabilis voluntas est, recti & æqui exactissima regula, quam transgre-

di nul-

Lib. 5. Polit. cap. II.

di nullo modo potest. Humana vero natura, cum corrupta & ad malum præcepta fit, non jam à propria voluntate legem hanc petere debet, sed alterius, cujus nempe interest illam non aberrare, iudicio scriptam sancitamque, & suo assensu receptam, servare tenetur. Ideoque leges potestatis velut custodes natæ, quarum standum est præscripto. Quemadmodum autem Divinæ Majestati ac potestati nihil detrahit *adv-
vania τὴ ἀμαρτανία*: Immo quia delinquere non potentia est, sed infirmitatis, addit etiam, multumque naturam commendat; Ita & Regum non minuitur potestas legibus, quæ peccare tantum vetant, sed potius firmatur stabiliturque. Vnde qui illas defugiunt, aperte vim Regni *peccandi licentia me-
tiuntur*. Ideoque in odio sint necesse est, & præsidium à vi, & terrore tyrannidi parare coguntur. Ego vero (cum Sallustio) *cuncta
ejusmodi imperia, magis acerba, quam diuturna ar-
bitror, neque quenquam à multis metuendum esse,
quin ad eum ex multis formido recidat.* Sed ut pateat non nomine tantum & appellatione
nobis

peccandi
nulla fa-
cultas.

Velleius
Patere.

*Lib. 4.
Polit. c. 4.*

nobis Reges esse, & aliis Europæ Regibus potestate æquari, paucis illam edisseram. Scitum autem est illud, triplicia jura (nam Aristotelis partitio maxime perplacet) potestatis civilis & imperii esse. Primo consultationem de rebus quibuscunque & negotiis; deinde judicia sine provocatione; postremo, jus legendorum magistratum. Ad hæc tria, tota regiminis ratio, & Reipublicæ administratio, commode potest revocari. Nam jus primum consultationis, seu ad pacis tempus pertinet; condendo leges, promulgando edicta, cudendo monetam, publica opera procurando: seu belli suscipiendi, gerendi, finiendique negotium sustinet; & tum utitur potestate delectus faciendi, sciscendi tributi, foederum ineundorum. Ius alterum judicandi, aut publica peragit, majestatis, perduellionis, peculatus crimina; aut privatas decedit, juris & facti, causas. Tertium denique, potestatem creandorum Magistratum, largiendorum honorum, beneficiorumque continet. Reges itaque Poloniæ, prima duo jura,

jura, conjunctim cum Senatu & Equestri ordine, habent. Tertium soli, sine partecipe aut socio, obtinent. Comitiorum nempe auctoritate, consultatio omnis peragitur; ita tamen, ut quicquid sancitum sit, nomine Regis promulgetur, & absque ejus assensu concludi nihil possit. & ipse supremus fit belli dux, atque Imperator. Iudiciorum partem sibi ipse retinuit, partem Tribunali concessit, non abfimili Gallico Parlamento. At honores & beneficia cuncta, sacri profanique ordinis, largitur ipse ex arbitrio. Ingens vero hoc, & Principum præcipuum munus, tanto vero in Poloniæ regno amplius, ac splendidius, quo benefaciendi occasio, materiesque major est. Plurima sunt etenim, qua honoris & dignitatis, qua commodi maximi, beneficia; ita ut præfecturæ, quas Starostias vocamus, multæ, provinciarum ad instar, sint, totusque earum proventus, possessoribus obtingat, sed ad vitæ tempus tantum concessus, ut, demortuo præfecto, redeat sub arbitrium Regis, continuamque largiendi, ac

N bene-

benefaciendi , occasionem præbeat. Hinc autem apparet , Reges nostros æqualem plerisque Regibus Europæis potestatem obtinere , alios vero etiam superare. Nam Germaniæ Rex , qui vulgo Imperator audit, tum Hungariæ, Bohemiæ, Daniæ, Sueciæ , Angliæ , bellum indicere , tributum sancire , leges ferre ac promulgare , absque comitiis nequeunt : nisi forte violato jure, & temeratis patriæ institutis. Et hac parte pares sunt Regibus nostris : tam ampla autem, nec circumscripta benefaciendi potestate , etiam multo inferiores. Duo tamen sunt regna , quæ nunc *παμβασιλείαν* præferunt (nam minutos illos tyranniones, quales Italia habet , *δημοβόρας* sciens omitto) Gallicum inquam, Hispanicumque. Cæterum , dum utriusque primam constitutionem expendo , invenio , inprimis regnum Galliæ temperatum fuisse , auctoritate eorum , quos Pares vulgo vocant. Horum enim *tanta fuit olim auctoritas* (inquit Vincentius Lupanus) *ut de rebus omnibus ad Rempubl. pertinentibus, ad eos referret Rex ; penesque eos esset rerum*

Regnum
summæ
potestatis.
populivo-
ros.

Lib. I.

rerum summa, & æqualis prope cum Rege dignitas. Idem secundo libro. *Nostrates*, inquit, de magnis, gravibus, & ad Rempublicam pertinentibus rebus, consultaturi, celeberrimum trium ordinum conventum, olim habebant: Nobilitatis, Sacerdotii, Plebis. Fuitque tempus, quo omnia ad illum referrentur; nempe, si de pace ineunda, bello inferendo, regni procuratione alicui mandanda, & vectigali exigendo, ageretur, quod, Philippo Valesio regnante, communi trium ordinum consensu sancitum est. Claudius quoque Sefellius dicit, triplici freno, summam Regum Galliæ potestatem, coerceri; Religionis nempe, Iurisdictionis, & Politicæ: idque deducit, & explicat. Hispaniæ vero Imperium ex multis nuper coaluit regnis, & provinciis, quæ suas leges, ad cohibendam dominationem, habuere; & nisi illis spoliata essent, certe Principatus potius, quam adeo solutæ legibus Monarchiæ, formam effecissent. Vis nempe, & oppressio, & quidquid strictus tuetur ensis, in causâ est tam ex legis dominationis. Alioqui Asiatica tantum, regna ista fuere, olim & nunc, indefinitæ,

exlex do-
minatio.
Tacitus
Hist. 4.

Tac. 12.
Annal.

& nullis legibus circumscriptæ, potestatis. Europæis vero populis, ἀνομοῦ δεσποτία, in-
visa semper, & ægre tolerata. *Servirent ita-
que Syria Asiaque, & sœtus Regibus Oriens:*
(dicebat olim, apud Tacitum, magnanimus
ille, & vere Civilis.) at nos servitium pati
non possumus, possumus vero Principa-
tum, & Reges, qui *non dominationem, & ser-
vos, sed rectorem, & cives cogitent.* Et non-
ne merito hanc imperii formam elegimus?
Certe, si eadem apud alios obtineret, ista
temere bellandi libido, ista concessa popu-
lorum latrocinia, istud, ut Seneca dicit,
occisarum gentium grande scelus, cessaret facile;
neque sub onere, & jugo, tot calamitatum,
gemerent miserrimi populi, si absque assen-
su eorum bella non fusciperentur, & im-
mensæ cupiditati ambitionique Princi-
pum, aliquem obicem, leges ponere pos-
sent. Vti quidem, apud nos ponunt, salu-
tari prorsus instituto. Non tamen ideo, ut
tu Barclai, more tuo, seu ignarus erras, seu
prudens fallis,

Rex

Rex ad patrias leges , vi & armis ad-
igitur.

Quinimmo gratulor Patriæ meæ , tales
Principes hactenus ei contigisse , qui non
se supra leges esse , sed leges supra se rati ,
nihilque detrahi hinc majestati suæ merito
reputantes , vi & armis ad observationem
illarum nusquam fuerunt adigendi. Gratu-
lorque iterum toto isto tempore , quo Po-
lonia Regni nomine censetur , nisi semel
temeritate paucorum mota in Principem
arma, sed tumultuario impetu potius, quam
justo bello; quod intra exiguum tempus, si-
ne clade mutua , sine offensis, placide con-
quievit , nullo relicto mali fomite ac scin-
tilla. Non sumus ergo Monarchomachi,
quos pater Barclaii prolixo, nimiumque de
fortuna Regum sollicito, scripto oppugna-
vit. Immo quam finis φιλοβασιλικοι ostendit
cujusdam regis nostri dictum , gloriantis,
velut propria & non vulgari aliis laude , se
insidiarum metu omni solutum posse in
gremio subditorum tutum securumque

Regum
amantes.

Tac. 1.
Hist.

Plinius
Paneg.

somnum capere. Et profecto benevolentia erga Principes publicæ, non alibi inuenias maiora certioraque argumenta. Quid majus, quam cum nobis, non, *ut cæteris gentibus, quæ regnantur, certa dominorum domus sit,* nec intra illam quærere Reges, nec tanquam necessario hærede contentos esse oporteat: Cum, inquam, *imperaturum omnibus, eligere possimus ex omnibus;* tanta tamen veneratio & amor erga sanguinem regium hactenus semper fuit, ut illum suffragiis & electione præterire pæne nefas putaremus. Immo etiam intra claustrum Monastici septa inquisiui stirpem regiam; & cum deesset proles mascula, non alia lege Valefio, & post Battorio sceptrum detulimus, quam ut in consortium ejus ultimam Iagellonidem assumeret. Et denique illa potissimum ratio majores nostros impulit ad cooptationem domus Suedicæ, nunc feliciter nobis imperantis, quod nempe materno sanguine Iagellonica esset. Ut vero omittam, quæ plurima adferre possem, Principibus exhibita testimonia gratæ & amantis

tis Patriæ: certe rarum est & illustre istud, quod nuper post excessum Sigismundi III præcipua Nobilitas toto interregni tempore, lugubri & pulla veste usa sit. Ita ut dum isto habitu, tot millium confessum, in Comitiiis Electionis, vidissent gentium exterarum legati, stupuerint ad tantum vel venerationis, vel amoris erga Reges indicium in populo præsertim libero, & nullius hæreditati subjecto. Et ne finem faciam proni hujus erga Principes affectus ac inclinationis nostræ, facit tuum, Rex serenissime, (nam te hoc loco merito alloquar) tuum, inquam, imperium; quo huic & futuro seculo, ut tranquilli, benigni, moderatique regiminis præbetur exemplum, ita à nobis prompti obsequii & publicæ in te benevolentix rarum statuitur documentum. Non perdis, inquam, o benigne Princeps, operam, dum ita cum civibus tuis, tanquam parens cum liberis vivis. Refertur tibi gratia, & quo te antequam imperares amore omnes sunt prosequuti, eodem in imperio prosequuntur; Quem
tamen

tamen per singula signa, & argumenta, non opus est recensere : Cum & tibi constet omnium memoria, & nos jactare velut magna non deceat, cum longe majora merearis. Satis est, quod isto tuo, nostroque exemplo, potissimum comprobetur, à nullis *magis Principem amari, quam qui maxime dominum gravantur.* Et cum vere Thales dixerit, inter rarissima quæ videntur, esse Τύραννον ἡγεστῶτα : Ita nihil frequentius, quam amorem civium, erga bonos benignosque Principes: *neque mirum, eos etiam ultra privatas necessitudines amari, quia in illis, nostram vitam, nostram incolumitatem amamus.* Unde cum illi nos tributis & exactiõibus, & mille injuriis non opprimant; nos illis non infidiamur, non seditiones molimur, non rebelliones concitamus: quorum exempla, si unquam, certe his temporibus, omnibus fere Regnis, adeo crebra ac funesta sunt, ut pudor sit, & unicum dedecus seculi nostri, nominisque Christiani maximum opprobrium. Certe & Gallia vixdum requievit, à continuis factionibus tumultuantium
 aut

Plinius
Paneg.

Plutar. in
septem Sap.
Conviv.

Tyran-
num se-
nem.

Seneca de
Clem.

aut belligerantium Principum. Hispaniæ imperium ardet ubique civilibus armis ; & vel maxime tua , ô Barclai , Britannia Symplegadum more colliditur , cum tot furias facesque belli intestini nuper accendit : tamque longo , tam cruento diffidio evertit imperium , & Regem omni jure ac potestate spoliavit. Maxime autem populares tui Scoti , qui Principem , se ultro illis permittentem , scelere turpissimo ac perfidia , post longam licitationem , vendere Anglis , postquam multis injuriis & contumeliis prius captivum affecerunt. Quamvis istud profecto non sine magna vindicis justitiæ admiratione. Ut qui delatum populi arbitrio Ecclesiæ dominium , tam avide arripuerunt , illi ab eodem exuti omni potestate , in-posterum precario reges sint , aut ne sint quidem , frustra Casaubono Schisma Anglicanum defendente , dum in argumentum divinæ voluntatis , factum velut approbantis , dicit (in Epistola multifariam falsa ad Frontonem Ducæum Soc. IESV :) *Nam εν ἀδείῃ (inquit) mutatio-*

O

nem

Non sine
Deo.

nem hanc Anglicanam esse factam, longa pax secuta, quies publica, inaudita felicitas, primo Reginae Elisabethæ, deinde Regis Iacobi, videntur probare. Malacia nempe & Halcedonia brevis ista fuit, his temporibus datura, quas videmus, tempestates. Cum caput Ecclesiæ male constitutum; alii adigunt ad assensum impiorum dogmatum, quæ suo arbitrio condidere: alii nullum regimen, & infinitam volunt, credendi quod velis, licentiam. Vtraque vero ratione, quam male tranquillitati ejus regni consultum erit, tempus ostendet. Sed ad cœptam Apologiam redeo.

Nobilitas (subdit) tristibus prærogativis se ipsa donavit, quibus possit sibi invicem, & impune nocere.

Cum multitudo coalescere in unius populi corpus, nulla re quam legibus possit: Cum ne latrones quidem sine justitia sociari posse, merito dixerit Cicero. Barclaii tamen tanta amentia & stupor est, ut populum gentemque
fine

sine jure dicat vivere. Nam, dum impunitatem scelerum, & nocendi licentiam nobis imponit, quid aliud nos, nisi *adversus* facit? Tanta vero vel inscitia, vel malignitas seipsam fatis prodit, & refelli non indiget. Cum præsertim, quæ argumento huic vicina de nobis dixi, fatis superque falsi condemnent repetitam hanc calumniam. Ad-
dit vero:

Quippe Principi non fatis juris est, ut, quod peccaverint, ipse vindicet.

Ex sententia Lycurgi dixit alibi Cicero. *Premio & pœna Rempublicam contineri.* Om-
nino vere. Nisi quod virtutis studium, com-
modi specie excitare fatius putem, quam metu extorquere. Nam & facilis æstima-
tio est, quanto potiora sint, sponte susce-
pta, quam terrore expressa officia; Et ma-
nifestum, quod præmia bene agere stimu-
lent; pœnæ vero jubeant tantum, non pec-
care. Non fatis autem, non delinquere, si
& bene mereri non studeas. Ideoque insti-

*Epist. ad
Brutum.*

Plinius
Paneg.

Idem.

tuto patriæ, Principibus nostris, permiffum magis *beneficiis, quam remediis, experiri ingenia nostra*; quia fufficere ad innocentiam, virtutemque putavimus, *fi proficit bonos esse, cum etiam fit fatis abundeque, fi non noceat*. Accendunt itaque potius voluntates nostras, quam adigunt. Beneficentia, illicium incitamentumque præbent virtutis; præmia ipsi largiuntur, pœnas vero ad leges & magistratus transmittunt: Et denique ea potiffimum parte ostendunt potentiam suam, qua proxime ad Deum accedunt, cui prodesse, non voluntatis tantum est, sed naturæ. Hoc est utile, hoc civile imperium.

Seneca de
Clem.

Nam & *Regibus certior est ex mansuetudine securitas*: Et subditi tutiores sunt, constricto non nihil cohibitoque imperantium ferro.

Seneca de
Clem.

Principum enim sævitia, bellum est, inquit Seneca. Et scimus quantas illa sæpe strages civium ediderit, quid lex illa Majestatis, tam severe, tam acerbe exercita, intulerit Reipubl. Romanæ: quam levi, quam indigna, quam iniqua causa, illustrium virorum supplicia memorentur. Scimus vero etiam, quam

quam crebra sint apud exteros : Vbi eminentiorum papaverum capita decutiuntur semper , ubi non unus Aratus , Silanus aut Sejanus vel neci deditur , vel carceri includitur. Nec inquirendum ,

— *quo cecidit sub crimine ? quisnam*

Delator ? quibus indiciis ? quo teste probavit ?

Nil horum. Verbosa & grandis epistola venit

A Capreis. —

Juvenal.

sat. 10.

Terrent nos profecto hæc exempla , & ab illis merito cavemus. Solenni illa legis nostræ regula , *Neminem captivandi nisi jure victum.* Etsi vero temperamentum istud feveritati nimiae ponit obicem , nihilum tamen officit justitiæ , neque detraxit quidquam auctoritati Principum ; quibus potissimum judicium de capite civium committitur ; quod cum Senatu quidem peragunt , sed discernere tamen solent , magis expendendo , quam numerando sententias. Quod certe ostendit , satis esse juris Principibus ad vindicanda scelera , contra quam Barclaius sueta imperitia dixit.

Maxime sibi (inquit) credunt.

Hic quid oppugnem nescio, nec quo sensu ista dicantur agnosco. *Mihi ego video, mihi ego sapio, mihi ego credo plurimum;* ait apud Comicum oculatus testis. Oculis enim suis quisque credit maxime. Et alioqui pauci sunt profecto, qui suo diffidant iudicio. Certe non tu ex iis Barclai, cujus confidentia vel hoc scripto apparet, cum imperite, audacter tamen ἀλαζονικῶς ἢ θερασέως dixisti multa. Cæterum, si nobis potissimum credimus, id est, popularibus, conterraneis, & notis hominibus, hoc sensu certe extra culpam sumus. Nam externis quidem & ignotis plus credere, stultitia esset. Et *vaser ille Siculus insusurrat, Epicharmus Cantilenam illam suam* ἡΐφε, ἢ μέμνασο ἀπισεῖν, ἀεθεα ταῦτα τῶν φρεσῶν. Ergo Scotis diffidimus, utpote lucelli avidis captatoribus, meritoque putamus fidem etiam in quæstu iis esse. Sed non immoror, & propero, ut vindicem Patriam ab infami calumnia, quam per impudentiam maximam inuffit Barclaius.

Plaut.
Pseud.

Superbe
& arroganter.

Cicero ad
Att. Epist.
18. lib. 1.
Vigila, &
memento
diffidere;
artus sunt
isti mentium.

Nec

Nec minor (inquit) libido est libertatis in moribus, vitaque incivili, quam in religionum, & cælestium rerum sensu; de quibus, ut placet, & sentire volunt, & loqui: scilicet immani fiducia sui, quibus sapere alieno ductu pudet. Hinc in diversa hodie scissæ mentes, errorumque omnium labes, quicunque antiqua secula polluerunt.

Qui hæctenus nulla laude dignatus est Poloniam, immo omni complevit vituperio, gentemque nostram fecit,

—— *Monstrum nulla virtute redemptum*

Juvenal.

A vitiis ——

Quid miri, si reliqua pari affectu subjungit? Hoc nempe deerat contumeliæ, ut quibus paulo ante justitiam eripuit, eos nunc religione spoliaret. Verum ut falsitatem ejus omnem hæctenus revici, ita & hanc refellere in promptu est. Omnia namque

que potius eripi patiar Poloniæ ; præterquam veram ac germanam pietatem. Immo firmiter & fidenter assevero , inter omnes Europæ populos , quos hæreseos afflavit contagio , nullam esse præ nostra gentem , quæ Catholicæ religioni constantius adhæserit , nullam quæ cultus Divini , pietatisque publicæ , antiquam & à majoribus acceptam rationem , majori studio & ardore , hucusque profiteatur. Denique nullam , quæ majori prudentia , moderatione , innocentia , in hac seculi præsentis hæresibus infecti calamitate versata sit ; & quæ , in religione turbata , immotam pacem ; in dissensu animorum , consensum civium ; inter inquieta novis rebus ingenia , publicam tranquillitatem conservavit : Eo quidem successu , quem nunc , Regno maxima parte avitæ fidei restituto , læti contuemur. Sed ut id ostendam , (nam profecto meretur res tanta uberius referri) in primis nullam apud nos hæresim natam dico. Peregre venit hoc malum , & incunabula ei primum Germania dedit ; deinde illa vere *nutricula*

trricula non solum, ut olim Poëta dixit, *Causidicorum*, sed hæreticorum etiam *Gallia*. Ab exteris nempe, à quibus semper aliquid monstri hausimus, hoc venenum. Cui temporibus illis majores nostri præsentissimum remedium opposuere: occluso nempe omni aditu novis doctrinis, & pœna constituta in eos, qui illas discerent, adferrent, seminarent. Nam in primis, Vladislao Jagellone, anno MCDXXIV, cum nempe in Bohemia nova dogmata pullularent, acribus pœnis hæresis prohibita, confiscatione bonorum, imminutione capitis, & quod sequitur, in captos & pertinaces, capitali supplicio: *Vt nempe* (legis expressa verba) *quos censura Ecclesie non terreret, humana severitate multarentur*. Paulo post eadem edicta repetita, & sub Sigismundo primo, anno MDXLIV, peregrinatio quidem, quæ ante huic fini vetabatur, concessa; sed pœnis & iudicio subiacere iussus, si quis *rediens* (verba item legis) *qualescunque novas doctrinas aut libros subministraret, & uti illis vellet*. Sigismundi Augusti temporibus, cum jam

P vicina

vicina nobis Germania arfisset hoc incendio , non mirum est , proximum parietem correptum fuisse eadem flamma , quam restinguere non erat tum virium nostrarum. Serpsit malum per totum Reipubl. corpus, legumque auxilio cohiberi non potuit. Itaque post mortem Augusti, interregni tempore, in Conventu publico, cauta dissidentibus securitas. Et Rex Henricus Valesius, eumque secuti Reges omnes juravere , *pacem & tranquillitatem inter dissidentes de Religione tueri , nec ullo modo quempiam pœnis , in causa religionis , afficere.* Moderatione nempe ista utendum erat, ne remedia exasperarent malum , cui tollendo impares eramus. Sed tamen jura Ecclesiæ illæsa mansere ; honorque sacerdotii, à majoribus nostris ad procurationem Reipubl. admissi, nihilo est imminutus. Neque quicquam decessit Religioni Catholicæ , quæ ab ipso initio Christiani apud nos nominis , tot legibus fundata , & velut jam materfamilias facta , à nova hac, & nuper adventitia hospite, nullo modo potuit premi , nedum veteri possessione

feffione exturbari. Tolerantia nempe hac consultum tantum est, ut inter cives pax & quies esset; non turbæ, non seditiones, non mutuæ cædes, non internecina bella, quæ totam Europam hucusque exercent, & misere conficiunt. Cum autem cessarent publica ista odii irritamenta, facile rediit animus, concordiaæ cupidus, & dissidiorum religionis pertæsus: puduitque, cum quibus Patria, sanguine, amicitia, moribus, lege, imperio, conjunctus sis, disjungi opinione, de Deo & Divinis, & se mutuo, velut impios averfari. Hinc temperato sectæ studio, semoto, qui præcipitare solet ingenia, affectu, expensum quæ causæ Schismatis? quis ille animus, quæ mens primam fidem erroris accusans ac condemnans? unde potestas ista separati cætus, & novæ Ecclesiæ instituendæ? quid in pertinaci hoc dissensu, non præceps, non malignum, non virulentum? Tum deinde quæsiere multi, quænam illa fuisset religio, qua primum majores nostri in Christianismo instituti? Postquam vero hanc fuisse, quæ

nunc à novitiis istis impugnatur, historiæ, legum, actorum publicorum, totiusque antiquitatis testimonio, agnitum comperitumque est; tum detecta novitas, & facile spreta; plurimique resipuere, & derelictam repetiere veritatem. Restituta igitur templa, cultusque in illis Divinus, Catholica pietas aucta, & hæresis maxima parte abdicata. Spes porro manet non vana, redituram & reliquis mentem, & *unam fidem, unum baptisma*, indivisamque Ecclesiam fore, modo persistat Polonia in fraterna ista quiete ac concordia. Et certe nuper Rex noster, ad tollendum religionis dissidium, celeberrimum conventum Torunii indixerat; id decere existimans felicitatem temporum, qua, illo imperante, Polonia fruitur; ut quemadmodum domitis hostibus, pax est patriæ restituta, ita quoque mentium animorumque esset, uno ore, una lege, ac præscripto, Deum venerantium. Quamvis vero votis optimi Principis, & expectationi multorum eventus non responderit; tamen cum ego, nobilitatis nostræ pacata
inge-

ingenia, dum exoletam prope hæresim, dum studia quiete & mora multum temperata expendo, negotium hoc successfulum nequeo desperare; si ab illo, quantum potest, arcerentur illi, quibus vel fovere expedit, vel certe non est integrum, schisma relinquere. Tales autem sunt Ministri, & Civitatum delegati: dum illi commodi, existimationis, sacerdotiique retinendi; hi vero mutationis, & turbarum metu, tueri ac defendere malunt qualemcunque modo jam communem & receptam fidei rationem. Optandum igitur esset, iterum hoc negotium redire ac repeti; semotis quantum fieri potest istis, auctoritate Principis; sedulaque magis cura, cum primoribus Nobilitatis transigendum. Neque profecto causam video, cur amoveri non debeant, aut Ministri, adeo studio litigandi infecti, penes quos nulla est potestas discernendi, quomodo intelligendæ sint scripturæ; aut Civitates, quas, & difficile est ad consensum revocare, & indignum, tanquam æqualis cum nobilibus juris, ad

unum conventum vocari. Sed hæc Deo permittenda. Nunc vero, ut isto intervallo ad Barclaium redeam, facile, ex his quæ dixi, apparet, quam inique nos impietatis accuset, & irreligionis; quantoque verius ista, quæ nobis imponit, de aliis Europæ populis, & vel maxime de Britannia, id est, Anglia & Scotia dicerentur. Scotia, inquam, ubi vere mentium *σνορία* est, & spissa caligo, ubi *ἀκαθαρσία* catarorum, & purissima illa impuritas regnat: ubi vix ullum vestigium Christianæ pietatis, & profanata ac everfa religio omnis vetus: nova vero *in diversa*, ut dicit Barclaius, *scissas mentes ad publicam discordiam agit præcipites, &*

Horat. lib.
I. Ode 35.

*Ad arma cessantes, ad arma
Concitat, imperiumque frangit.*

Sed pauca, quæ adhuc restant, pari affectu de nobis à Barclaio dicta, expendamus.

Quisque (inquit) in suæ familiæ laudem intentus est, præsertim si in externos incidit, & expertes suarum fortunarum. Certe

Certe propriam familiam ornare omni laude, nec contentum esse relicta à majoribus gloria, id demum est generosum esse. Neque puto tam amens fuit Barclaius, ut hoc in vitio poneret. Potius ostentationem in nobis accusat & damnat: *Quod si quid subinane, & non ἀφιλόδοξον*; si, inquam, aliqua jactantia est, profecto non de nihilo est; neque similis illi Scotorum, se passim regia stirpe ortos dicentium; tam vere utique, quam Pallas, aut nescio quis ille Claudii libertus, regibus Arcadiæ oriundus erat. Et cum nemo eorum dignum quidpiam ea, quam fingit fortuna, præferat; omniumque rerum inops, & sæpe mendicus sit; *majorē cachinno excipitur vulgi*, quam ille inopinatus Stoicorum Rex irridetur à Plutarcho: qui cum magnifice dixisset * *Ἐγὼ μόνῳ ἐμὶ βασιλεὺς*; mox, egestate fortis suæ admonitus, philosophaster misellus chlamydem poscit, & integumentum, dicitque † *γάρριγῶ ἢ βαμβαλίζῳ*. Sed, hac occasione, lubet pauca de familiarum laude at-
 texere. Et primo Nobilitatis nostræ de-
 cora

Cicero ad Att. lib. 2. Epist. 17. inappetens gloria.

*Juvenal. In libello contra Stoicos magis inopinato quam Poëtas divites. * Ego solum Rex sum. † Nam ex frigore contremisco.*

cora & ornamenta, deinde opes, postremo splendorem referre. Quæ etsi mira forsan exteris videbuntur, non opus tamen iudico, anxia veritatis pollicitatione fidem stipulari: Cum in re inquiri & nosci tam facili, & in hac luce temporis, nullus possit esse mendacio locus; cujus usu cum natura ac consuetudine mea prohibeor, tum Patriæ etiam causa: Non minus enim illa falsa prædicatione, quam aperto vituperio læderetur.

Natalium itaque honor apud nos eximius est, & plerisque gentibus antecellit, plures ob causas. Prima est, quia avita nobilitas, & ab ipsa gentis nostræ origine cæpta, sola successione continuatur. Nullum jus adoptionis habemus; Nobilitatis prærogativa ægre plebeiis hominibus confertur; & externæ, illustres quamvis familiæ, difficulter admodum ad jura gentis admittuntur: consensu nempe unanimi omnium ordinum, qui nisi magnis meritis obtinetur. Suetonius dicit, Augustum *magni existimasse, sincerum atque ab omni collusionione peregrini*

regrini

regrini ac servilis sanguinis, incorruptum servare populum, ideoque civitatem Romanam parcissime dedisse. Sequitur plane hac parte maximi Principis judicium Patria nostra; ideoque veterem conservat nobilitatem, supra aliorum populorum morem, ubi solo arbitrio Regum, homines vilissima sæpe origine, & terræ filii, ad nobilitatis decus extolluntur: ubi (ut Satyricus dixit) una Quiritem Persius sat. 5.
vertigo facit, & prout complacuit hero

— *Momento turbinis exit*

Marcus Dama. —

Vbi denique exteri consulto accersuntur, ad supremas dignitates evehuntur, ut graves nempe sint patritiæ Nobilitati. Apud nos vero (dicam Plinii verbis) *Nobilitas non obscuratur, sed illustratur à Principe; & magnorum virorum Nepotes ac posteros, nec terret ipse, nec pavet, quinimmo honoribus amplificat, atque auget, & in usum Republicæ promit.* Plinius Paneg. Altera causa est, quod nothos & spurios nec ad familiæ nomen, nec ad hereditatis sortem admittamus. Aliter quam apud exteros, ubi fere extra probrum est, taliter nasci. Et rege
 Q præ-

*Horat. lib.
Epod. 4.*

præfertim, quamvis extra matrimonii legem, fati, adeo non velant hoc dedecus, ut etiam jactent, præferuntque insignia parentum, levi signo addito, id est, linea transversim ducta: At *Fortuna non mutat genus*. Et quantumvis amplæ opes ac dignitas, emaculare certe nequit hanc turpem notam. Vnde nos merito abhorremus, & abominamur flagitia ista tori: adeo quidem, ut si quis concubinam duxerit, prolemque post initum matrimonium susceperit, non spuria illa quidem, sed ignobilis tamen censetur; & hereditatem adire nullo modo potest. Hac ratione consulitur honori intaminato familiarum, quæ vetustissimæ sunt nobis, & omni laude ac dignitate splendidæ. Tertia causa possit assignari, quod titulorum nominumque discrimina illa, quæ antiquis ignota, nunc apud exteros passim obtinent, non habemus, & nupera lege usurpare prohibemur. Non Duces, inquam, Marchiones, Comites, Barones, & ejusmodi cognominum quisquillas, fatifcente imperio Romano, id est, ipsa tempo-

temporum barbarie ortas: Quæ si ultro ab externis Principibus delata quidam acceptavere, aut non sprevere potius, non tamen ordinem in Republ. faciunt separatim, nec ultra equestrem honorem, ultra claritudinem generis ac splendorem majorum quidquam eis aut juris, aut dignitatis accedit. Dignitas enim omnis à Magistratibus, muneribus, officiisque publicis manat; & inter vere nobiles, honor natalium per se indistinctus est; magno ubique æqualitatis libertatisque præsidio. Certe & apud Romanos jus imaginum, & patritiorum honor, non aliunde quam à Magistratibus fuit: Consulatu nempe, Censura, Prætura, Ædilitate. Isque ad posteros sola successione derivabatur, & non amitti, non adimi poterat. Quid hoc vero, inquires, veræ generis claritudini aut vetustati officit? officit certe plurimum: Titulis enim istis, quibus apud exteros honor familiarum constat. non personæ, sed possessiones & patrimonia, stultissima prorsus ratione, insigniuntur. Ita ut Illustri quamvis sanguine,

ne, ac stirpe creti, nisi hæredes sint & successores bonorum, amittant titulos parentum, qui ad emptores vili sæpe origine homines, una cum patrimoniis transeunt. Et ita honor olim virtuti datus, & illi soli debitus, cedit pecuniæ quocunque quæstu comparatæ. Illa & genus & splendorem confert, & efficit, ut solo censu tota nobilitas constet. Ideoque merito suspecta est, & non æquiparanda nobis, qui inempto & gentilitio honore gaudemus. Apud Romanos olim quam aliter! Certe si imagines in atriis collocatæ, id est, *expressi cera vultus majorum, cum affixis hostium spoliis, & rerum gestarum titulis monumentisque* una cum domo ad emptorem transfirent, non tamen in gloriam aut decus emptoris cedebant: quinimo erat hæc (inquit Plinius) *stimulatio ingens, exprobrantibus tectis, quotidie imbellem dominum intrare in alienum triumphum*. Hæc ratio deberet quoque apud externos obtinere, ne aut clarissimorum virorum posteritas, parto à parentibus splendore excideret, aut novi homines in eorum decora & insignia titulo-

Plinius
Lib. 35.

Ibidem.

titulorum irreperent. Cæterum antequam hoc de nobilitate finio, leve quamvis, dicendum est tamen (nam id sæpe exteri mirantur) quare nempe omnes videamur esse cognomines, communi illa in ski nominum terminatione. Obiter igitur causam accipe: quia nempe patronymica & possessiva apud nos ita fere desinunt. Vnde exempli causa Hispanicus nobis est Hiszpanski, Polonicus Polski, sic Tenczynius, (quod nomen celeberrimæ apud nos fuit familiæ) Tenczynski, &c.

Opulentiam familiarum dum referam, nominibus earum abstinebo. Nam singulas recensere longum nimis operosumque esset: paucas excerpere, invidiæ ac offensæ obnoxium. Hoc vere in universum affirmo, non esse præ nostra gentem, quæ propius ad magnitudinem illam opum Romanarum accedat, æmuletur, & in multis æquet. Possessiones & latifundia agrorum, non dicam, cum Persio, privatis hominibus tanta esse, *quantum non milvns oberret*; sed quæ multorum sui juris & potestatis in

Europa principum ditiones longe multumque superent. Magna illa sunt, & vere admiranda, quæ Lipsius, testimonio veterum, de privatis Romanorum opibus dixit. Et præcipue dum Senecam adducit, Romanorum avaritiam insectantem ac dicentem: *Ager uni domino, qui populum cepit, angustus est? Quousque arationes vestras porrigetis, ne provinciarum quidem satione contenti, circumscribere prædiorum modum? Illustrium fluminum per privatam decursus, & amnes magni magnarumque gentium termini, usque ad ostium à fonte, vestri sunt. Hoc quoque parum est, nisi latifundiis vestris maria cinxistis; nisi trans Hadrianum, & Ionium, & Ægeum vester villicus regnat: Nisi insula, ducum domicilia magnorum, inter vilissima rerum numerentur. Magna, inquam, ista, & tanti imperii amplitudine digna, illique soli propria. Polonia non tam late regnat, ideoque nec mirum, si etiam privati angustius possideant. Attamen multorum avita patrimonia tam ampla sunt, ut si sparsæ per varias regni partes possessiones jungerentur, facile provincias viginti, immo & triginti-*

Epist. 89.

triginta milliariorum (quæ nobis ejusdem sunt cum Germania mensuræ,) efficerent. Novi multos, qui centum, ducentos, trecentos, & amplius pagos, oppida viginti, immo & triginta possident. Sunt non pauci, qui, è ditionibus propriis, mille pedites, equites item mille levis armaturæ, quos Kosakos & dragones vocamus; immo sunt, qui tria, quatuor millia possunt educere: Inter quos partitus est ager, ut modico addito stipendio ad omnem nutum heri militent. Quo ipso certe ad eam mensuram divitiarum valde accedimus, quam Crassus definivit; qui (ut Plinius dicit) *negabat locupletem esse, nisi qui redditu annuo tueri legionem possent.* Reditus vero ipsi ex tam amplis possessionibus maximi sunt, sed non tam pecunia æstimandi (quanquam & ista abunde suppetit) quam copia & affluentia omnis annonæ, omniumque rerum. Immensa quippe illa est, & si eo pretio væniret, eaque parsimonia absumeretur, qua apud externos, certe facile illos, qui antonomastice olim divites vocabantur, quos Plinius recenset

Lib. 33.
cap. 10.

cenfet lib.33. cap. 10. facile, inquam, æquarēmus. Paucis quædam libabo. Messes, quas nos sexagenis manipulis solemus computare, tam abundantes, tamque optimæ sunt, ut filiginis & tritici ex autumnali satû, multi decem, non pauci viginti millia, immo quidam & multo amplius sexagenarum (liceat mihi sic substantive efferre,) demetant. Tantundem vero ex vernafatione hordei, avenæ, & omnis generis frugum. Sexagena vero triturrata duos fere medimnos exhibet; quibus si pensio frumenti, quam coloni annuatim multis in locis magno numero pendunt, addatur, facile inde proventus ingens poterit æstimari. Quid dicam de aliis commodis, quæ res rustica & agricultio suppeditat? quid de variis pecoris numero ac emolumento? Cum in majori Polonia, ubi res pecuaria viget maxime, triginta ovium millia quidam suis in prædiis hyemaverit? In Russia vero, quot armenta boum? Moris est, septennio quovis redeunte, decumam partem à subditis omnis jumentis ac pecoris exigere.

exigere. Et compertum habeo, quendam decem millia boum exdecimasse. Sed cum nimis longa hæc expectatio proventus videretur, illum ita divisisse bona, ut in singulos annos plus mille acciperet. Plures autem sunt, qui, si eadem ratio placeret, non quidem tanto numero, sed tamen quotannis quingentos, sexcentos, & amplius habere possent. Piscinas non prætereo, è quibus uberrimus quoque petitur proventus. Earum rationem veteribus ignotam descripsit eleganter & accurate Ianus Dubravius Olomunicensis Episcopus. Quamquam non tanta, ut ipse dixit, cura aut impendio res egeat, præsertim in Russia. Non enim ibi *in seminaria attritus & genitura causa pisces imponuntur, non tenelli fœtus inde petuntur, non piscinae in tres classes divisa*, prout ista omnia exacte prorsus requirit Dubravius. Sed rivi suapte piscosi aggere retinentur, donec ad certam mensuram spatiumque sæpe maximum, & ad integrum aliquando miliare Germanicum stagnaverint. Ita vero per triennium aquæ detentæ, per emissaria

R

siccan-

ficcantur, ingentique piscium numero possessores beant. Qui etsi vili pretio venduntur, tamen sæpe decem, quindecim, immo usque ad triginta millia florenorum una è piscina reditus adferunt. Mellis proventum jam antea retuli, quem solum agnovit Barclaius. Commoda item, quæ petuntur è sylvis, & alia, quibus non lubet immorari. Finio itaque hanc strictam de opulentia nostra narrationem. Et vere testor, me consulto ubique minora vero dixisse. Nam credi sibi volenti, non modo falsa semper vitanda sunt, sed etiam sæpe nimis mira reticenda; Quia

Ovidius
Epist. 16.

Tarda solet magnis rebus inesse fides.

Eadem cautela utar, dum narrabo splendorem, aut luxum potius, gentis nostræ. In quo utinam non tam vera essent, non tam magna, tamque modum egressa omnem, quam hæc sunt, quæ referam. Certe mallet, ut veram laudem continentiae potius & frugalitatis, quam vanam hanc pompæ ac profusionis quæreret & mere retur patria nostra. Attamen ut purgem
illam

illam mendacii notam, quam imponit Barclaius, ostendamque non falsa à nobis narrari *exteris & expertibus nostrarum fortunarum*, sed potius, quia nos suis opibus moribusque metiuntur, ægre forsan illis credenda; Dico inprimis, familiam nos alere supra omnium gentium consuetudinem numerosam, splendidam, per varia genera, officia, ministeria distinctam. Modus & ratio ejus apud Magnates est fere iste. Aulicos habent, seu honoratiores quosdam famulos, genere nobiles, ætate maturos, moribus graves, rerum peritia aut militaribus studiis insignes. Horum quilibet fere ad rhedam eleganter ornatam, sex equos concolores impensis Domini alit; equum præterea, more gentis, phaleratum; tum necesse est tres quatuorve habeat ministros; & præterea, dum sejugibus vehitur, aurigas binos, atque agafones. Aulici isti in itinere lecticam domini cum rhedis suis, in urbe vero equitando, præcedunt egregia pompa, & semper anteambulones & deductores sunt. Mundities vero illis

R 2 exacta

exacta & sumptuosa. vestis serica in promiscuo usu, immo frequens etiam auro texta. Arma argento culta, & phaleræ, & omnia denique eleganti ac splendido ornatu conspicua. Salaria ampla habent, præter id, quod in victum & sustentationem eorum cum ministris & equis impenditur. alii quingentos taleros annuos accipiunt, alii usque ad mille; quidam ultra annuam pensionem prædia singula, immo sæpe aliquot villas tenent, gratuito sibi concessas. Numerus talium sæpe ad viginti accedit, continuo aulæ adhærentium. Nam qui per intervalla, & iussi tantum ac vocati famulantur, illi certe quinquagenarium numerum excedunt, omnesque certis & constitutis pensionibus pacti sunt & obstricti. Aliud genus famulitii est, quos stipitatores vocare liceat, nos vocamus, Komornikos; Lecta nempe juvenus, quæ binis aut ternis aliquando equis meret: omnes item genere nobiles, & ab aulicis ætate tantum dispares, alioqui munditie atque cultu non multum dissimiles. Vigin-
ti, tri-

ti, triginta aliquando & ultra habentur. His accedunt adolescentes, qui à cubiculo sunt, & qui penitiora circa herum obeunt officia. Et hæc nobilium est manus. Sequitur alia turba famularis. Musici inprimis magno numero variique generis. Scio qui in solos symphoniacos Italos annuatim impendebat quinque, sex millia talentorum, præter mensam, quam illis præbebat. Iam vero structores mensæ, promoscondos, coquos, & plurimos item officiales aulæ, qui tot laboribus sufficiant, longum esset referre singillatim. Potius custodum integras centurias, per nationes distinctas recensebo. Commune igitur laute ac splendide vitam agentibus centum, ut vocant, Dragones, Germanicæ ut plurimum gentis; Kosakos centum, è Volochia fere accitos; centum denique pedites, quos Hoidukos vocamus, Hungaros natione, continuo alere, & hanc ordinariam manum semper præsentem habere, vel securitatis, vel ornamenti causa. Quoties vero domo prodeunt, nempe ad co-

mitia, aut ad alias publicas functiones, triplo, immo quadruplo, majori utuntur comitatu. Vnde facile est facere conjecturam, quantis impensis tam frequens & tam numerosa aula egeat, quantum in stipendia, quantum in victum & amictum tot hominum erogandum sit; quantum denique constet sustentatio & pabulum equorum, qui magno profus numero, & sæpe ducenti, trecenti, & ultra aluntur. Ad alium splendorem gentis si transirem, si sumptus varios, ac immensos memorarem; si a fotos illos nostros recenserem, facile appareret, non aliam gentem esse, magis proclivem *ad cuncta*, *quis pecunia prodigitur*: Magnificos enim apparatus conviviorum, exquisita cænarum ingenia, cibos aliarum nationum, & quidquid opiparum, quidquid eruditi luxus ab illis inventum est, passim & laute usurpamus, *appositas* (ut dixit ille) *dapes*, *non tam sapore, quam sumptu æstimantes*. Condimentis certe ciborum orbe novo petitis, tanta copia utimur, ut Hollandorum, qui soli ista vendunt, testimoni-

Tac. 3.
Annal.

Lat. Par.
in Paneg.

monio sciam , plus eorum absumi in Polonia una , quam in reliqua Europa omni. Vestium vero sumptus quantus sit , testis Italia , quæ ingenti cumulo sericum nobis suppeditat. Et negotiationem hanc apud nos præcipue exercet , alioqui (ut antea dixi) cessatura ab opere , cui soli maxime incumbit. Auro certe ac gemmis , purpura ac bysso nitent ac splendens omnia ; & aliarum gentium lautitia adeo longe à nobis est , ut parsimonia mera , sed ostentatione inani artificiose tecta videatur. Verum sufficiant ista , non in laudem certe , sed in assertionem splendoris , quem narratum exteris imminuere , fidemque ejus abrogare videtur Barclaius. Ultima vero ejus , quæ superest pravi in nos affectus aut judicii nota , jam sequitur ista :

Sævire (inquit) quam decipere promptiores ; & ipsi magis fraudibus , quam vi patent.

Iterumne sævitiam objicit & improperat ?

rat? Iterum hoc probro Patria vindican-
 da? Non certe: Nam & satis hac de re
 dictum est, & non lubet cum Balatrone
 isto ταβλογῆν. Agnosco vero & amplector
 nos non esse deceptores: Libenter aliis
 sagacibus & astutis populis hanc palmam
 concedimus; & fatemur, illos in omni vi-
 ta versutiori ingenio esse, quam fit (ut
 cum Plauto dicam) rota figularis. Non
 tamen fraudibus eorum patemur, & pru-
 dentia munimur, quæ merito *in vitio ponit*
ἔ̄ omnibus credere ἔ̄ nulli. Nisi forte à Scotis
 sæpius nos falsa & adulterina merce dece-
 ptos didicit Barclaius. Tales certe homi-
 nes, & in re vili

Plaut.
Pseud.

*Qui cavet ne decipiatur, vix cavet, cum etiam
 cavet.*

Alioqui non illa nobis simplicitas est, quæ
 incautos omnibus efficiat. Scimus fraudu-
 lenta ingenia dignoscere, possumusque
 non modo vitare eorum artes, sed etiam
 Vulpinari. cum illis ἀλοπειρίζω. Cum autem à vi nos
 tutos esse dicit, cur non fortitudinem nobis
 bis

bis propriam commendat uberius? Meretur profecto hanc laudem armis invicta gens, & nullius unquam exteri subiecta imperio, nullius subacta potentia, & de qua olim Poëta cecinit:

Maxima pars hominum, nec te pulcherrima Ovid. de
Ponto,
Eleg. 3.
curat

Roma, nec Ausonii militis arma timet.

Latus lætusque esset campus, evagari per historiarum amoëna spatia, & exinde argumenta petere fortitudinis nostræ. Facile esset fusos fugatosque parva manu hostium exercitus, castra capta, expugnatas urbes memorare; & comprobare, nos vere obicem ac vallum esse, vel (ut proprio elogio utar, quo nos honestavit Pontifex, post Chotinense cum Turcis bellum) *Antemurale orbis Christiani*. Facile, inquam, hæc omnia narrarem, nisi fatis essent hæc, quæ hactenus dicta sunt. Cum etiam pæne pigeat, tantum operæ in exiguam hanc scripti laciniam impendisse. Vnica est excusatio, quod, etsi levi occasione

fione provocatus, non levia tamen, neque hactenus exteris nota, de origine, situ, indole, moribusque gentis & patriæ nostræ dixi.

FINIS.

